

קובץ

העדות וביאורים

בתורת כ"ק אדמו"ר שליט"א

☆

בפש"מ, רמב"ם, נגלה וחסידות

עשרים מנחם אב

עקב

גליון מז (תד)

יוצא לאור על ידי

תלמידי בית המדרש דמוסד חינוך אהלי תורה

ברוקלין, ניו יארק

• 417 טראי עוועניו

שנת חמשת אלפים שבע מאות ארבעים ושבע לבריאה

שנת השמונים וחמש לכ"ק אדמו"ר שליט"א

ב"ה, עשי"ק ל"ט מנ"א, ה'תשמ"ז.

תוכן הענינים

שיחות

מעמד הר סיני ומעמד הקהל.....ה
קרבן חטאת שלא לשמה וחטאת קודמת לעולה.....ט

לקוטי שיחות

לוחות ראשונות רכושו של משה.....ה
האיסור שכחה בתורה לדעת אדה"ז.....ו
למה צריך לימוד מיוחד לפטור שכחה מצד אונס.....ז
עושה דברים הקשים לשכחה אם עובר על האיסור.....ז
שיטת הגר"ז באיסור השכחה.....ח
לדעת אדה"ז מובן הקס"ד דבשוכח ד"ת מחמת אונס עובר..יא
ב' אופנים בגדר הפטור דאונס.....יב
שכחת תלמוד בבלי דר' זירא כהכנה והכשרה לירושלמי...יד
ס"ת עד נאמן לכל באי עולם.....יט

אגרות קודש

בענין אמירת החצי קדיש וברכו השני דליל ש"ק וכו'...כד

לקוטי לוי יצחק

הערה בלקולו"צ בשינוי לט"ו באב.....כה
שינוי דספר הזהר להגרלו"צ צ"ל.....כו
דפוס הזהר.....כו

פשוטו של מקרא

בפירושי רש"י עה"פ (וד"ה):

- ז, יב ד"ה ושמר ה' וגו'.....כח
 ז, יד ד"ה עקר.....כח
 ז, יט ד"ה המסת.....כח
 שם ד"ה והאתת.....כט
 ז, ט ד"ה והאותות. והמופתים.....כט
 ז, כ ד"ה הצרעה.....ל
 ז, כב ד"ה פן תרבה עליך חית השדה.....לא
 שם.....לא
 ח, ג - ויענך ויריבך - שתיקת רש"י.....לב
 ח, טו - המוציא לך מים מצור החלמיד - שתיקת רש"י.....לב
 ט, ד ד"ה אל תאמר בלבבך.....לג
 ט, יח ד"ה ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום.....לג
 ט, כא ד"ה טחון.....לד
 ט, כג - שתיקת רש"י.....לה
 י, יד-טו - ד"ה הן לה' אלוקיך.....לה
 י, יט ד"ה כל גרים היליתם בארמ"צ.....לו
 י, כ ד"ה את ה' אלוקיך תירא.....לו
 יא, ז ד"ה כל עיניכם הראת.....לז
 י, יז ד"ה ואדני האדנים.....לח
 יא, יג ד"ה והל' אם שמוע (הא').....לט
 יא, יג ד"ה והל' אם שמוע (הב').....לט
 יא, יג ד"ה ולעבדו בכל לבבכם.....מ
 יא, יד ד"ה ונתתי מטר ארצכם.....מ
 יא, יד ד"ה בעתו.....מא
 יא, טז ד"ה וסרתם.....מב
 יא, כב ד"ה שמר תשמרון.....מב
 יא, כב ד"ה ולדבקה בו.....מג
 יא, כג ד"ה ועצמים מכם.....מג
 רשימת בלאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירוש"י דפ' ראה...מד

שונות

- חלוקת הפרקים בדפוס התניא.....מח
 הערות וצינונים לסידור עם דא"ח.....מח
 בענין ה"ביאורים" בלקו"ת.....נג

ש י ח ו ת

א. כמה שאמר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדות דחמשה עשר באב לענין הקהל דמ"ש הרמב"ם (הל' חגיגה פ"ג ה"ו) "לשמוע באימה וביראה וגילה ברעדה כיום שניתנה בו בסניף" ד"ל דזהו למעליותא ע"ד דאמרינן לענין כלימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות דהכ' הדמיון הוא למעליותא דלע"ל להי' נפלאות באופן נעלה יותר מימי צאתך מארמ"צ, עד"ז י"ל הכא.

צריך ביאור בזה, דהלא במ"ת הי' גילוי עצמות א"ס, וכל העם רואים את הקולות והלפידים וכו' משא"כ בהקהל, א"כ איזה מעלה יש בהקהל לגבי מעמד הר סיני?

הרב יוסף גאנזבורג
- תושב השכונה -

ל ק ו ס י ש י ח ו ת

ב. בליקוט לפ' עקב מבאר בהו"א, שבנ"י זכו בלוחות ע"י משה וז"ל ס"ה: ... (כבנדו"ד, שהקב"ה זיכה להם את הלוחות ע"י משה), ועד"ז בהביאור ס"ו, ז, וז"ל: ... ועפ"ז יש לומר, שגם לוחות הראשונות היו רכושן של משה. דאף שהקב"ה נתנם למשה במתנה, מ"מ להיותו "טוב עין" לא היה בדעתו לקנותם לעצמו אלא ליתנם לישראל.

וכיון שבתחילה נתכוון משה ליתנם לישראל, הי' צורך בתפישה מיוחדת כדי להפקיע מחשבתו הקודמת ולקנותם לעצמו שיהיו שלו לגמרי, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) איך הי' משה יכול לזכות את הלוחות לישראל

(מדין זכין לאדם כו'), בה בשעה שהלוחות חובה להן
דחמיר על עונשם, ואין חבין לאדם שלא בפניו.

ב) בכללות הביאור דע"י התפישה המיוחדת הפקיע משה
מחשבתו הקודמת, וקנאם לעצמו שיהיו שלו לגמרי, אינו
מוכן מה פעל משה בשבירת הלוחות, אי כדי להקל על עונשם
הא כזה גופא שקנאם לעצמו ולא נתנם לישראל הקל על
עונשם.

קבוצה מלומדי השיחות

- 770 -

ג. בלקו"ש פ' ואתחנן מקשה דאיך התענה ר' זירא דלשתכח
גמרא בבבלי, הלא כל השוכח דבר אחד ממשנתו מע"כ כאילו
מתחייב בנפשו ועובר בלאו? וממשיך לדעת הסמ"ג וכו'
דהאיסור הוא ש"פורש מדברי תורה" לא קשה כיון שלמד
תושב"כ ומשנה וכו', אבל לדעת אדה"ז דהאיסור הוא גם
כשלא חזר על לימודו כראוי קשה, עיי"ש.

ולכאורה הלא אדה"ז גופא כתב בסעי' ו': "בד"א
שהשוכח מתחייב בנפשו ועובר בלאו כשכח מחמת עצלות
שנתעצל לחזור על לימודו כראוי וכו'", ואפ"ל משום דזה
נקרא "פורש מדברי תורה" אלו, [וכמ"ש בהליקוט לקמן סעי'
ז' דגם לאדה"ז גדר האיסור הוא ע"ד מ"ש הסמ"ג שפורש מן
התורה] כיון דזהו מחמת עצלות, אבל בר' זירא שכוונתו
היתה בשביל העלי' בתורה, אין זה כלל בגדר האיסור, וא"כ
גם לולי כל האריכות לכאורה אפשר לתרץ כן לדעת אדה"ז.

ובמה שהובא בסעי' ה' דאדה"ז חולק על רבינו יונה
דסב"ל דאיסור שכחה היא מצד תקלה, משא"כ לאדה"ז עצם
השכחה היא האיסור גם בלי תקלה, יש להעיר דבס' מגן אבות
להרשב"ץ (אבות שם) חולק ג"כ על רבינו יונה וטעמו הוא
דאם החיוב הוא מפני שגגת הוראה, א"כ למה פטור כשתקפה
עליו משנתו, הרי באה תקלה על ידו והי' לו למנוע את
עצמו מלהורות, אבל נראה שהוא מתחייב בנפשו מפני השכחה
עצמה, עיי"ש.

וכדאי להביא בענין זה מ"ש הרמב"ם בשו"ת פאר הדור

סי' פ"ב (מובא בחי' הריטב"א יומא נז, א, בד"ה אמטול) וז"ל: ור' זירא נמי בעי דלשתכח ליה טעמיה דבבלאי, משום דלא נהירן ליה בתר דשמע טעמא דמערבאי, דמנהגא בעלמא דמדכר איניש טפי מאי דגמר ברישא, עכ"ל, הילנו דידיע דטעמא דמתניתא בהלכה בבבלי לא נהירא כבירושלמי, לכן רצה לשכחם, משמע דסב"ל דלא קאי על השקו"ס אלא על המסקנות. (וראה בס' תשובות הרמב"ם (בלאו) תשובה שמ"ט שכתבו דהתשובה היא לר' מימון אבי הרמב"ם).

עוד יש להעיר דבשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות כ"ח) כתב דהאיסור הוא בזה שהוא בסל מן התורה עי"ש, וזהו לכאור' באופן אחר ממ"ש בפירושו באבות.

*

ד. ב) במה שהוקשה (בסעי' ה') דלמה צריך לימוד מיוחד שהשוכח דברי תורה מחמת אנסו אינו עובר בלאו, כיון דכן הוא בכל התורה דאונס רחמנא פטריה, הנה לפי מ"ש בסעי' ט' שעצם שכחת דברי תורה הו"ע של איסור, כיון שד"ת הם חילנו ואורך ימינו, ועצם הדבר ששוכח ומסלק דבר אחד ממשנתו ה"ז מסלק "חיו" מעצמו, ואי"ז בגדר עונש אלא מסובב מהשכחה עי"ש.

לפי"ז לכאורה יש לתרץ קושיא הנ"ל, דכיון דכל גדר האיסור וכו' הוא מסובב מהשכחה, הו"א דבזה לא שייך הדין דכל התורה כולה דאונס רחמנא פטריה, כיון דסו"ס יש כאן שכחה מדברי תורה, ובמילא גם מתחייב בנפשו מצד המסובב הבא בדרך ממילא.

*

ה. ג) הנה יש לחקור לאחרי דילפינן דכשהוא מחמת אונס וכו' ליכא לאו זה ואינו מתחייב בנפשו, אם הפי' משום דבכה"ג אינו כלל בגדר האיסור מעיקרא, או דבאמת שייך כאן גדר האיסור, אלא דילפינן לימוד מיוחד דהאונס או תקפה עליו משנתו כו' מסלק זה, ולכאורה נראה דזה תלוי לפי ב' האופנים שבהליקוט, דלפי אופן הא' דכל גדר האיסור הוא מפני שפורש א"ע מדברי תורה (גם לדעת אדה"ז) נמצא דבאופן של אונס וכיו"ב לא שייך מעיקרא כל גדר האיסור, משא"כ לאופן הב' דאי"ז ענין של עונש וכו' אלא

מסובב מצד שהתורה שהיא חיינו וכו' נשכח ממנו, נמצא דבעצם זה שייך גם באונס כו' אלא דיש לימוד מיוחד דאינו עובר באונס וכו'.

ועפ"ז יש לבאר במה דנחלקו האחרונים אם הוא עובר על האיסור שכחה אם עושה הנך דברים דאמרינן בהוריות יג, ב, שהם משכחים את הלימוד, כגון הרגיל בזיתים והאוכל לב של בהמה וכו', דבס' חסידים (תת"ח) כתב: אחד שאל מחכם אמר עכברים אכלו מלחמי אם אוכל לאכול מן הלחם, ולמה לא תאכל, א"ל פן אשכח תלמודי, ואני נזהר מלאכול מכל מה שמשכח התלמוד ועתה אני רעב, א"ל החכם אינך חייב עד שישב ויסיירם מלבו וכו' עכ"ל, מבואר בזה דסב"ל דבכה"ג אינו עובר.

ובשו"ת יביע אומר ח"ב (יו"ד סי' ט) הביא דיש חולקים בזה, ר"ש סופר בקונטרס התעוררות תשובה סי' א' כתב שכל מי שעושה דברים אלו שקשים לשכחה עובר על הפסוק השמר לך וכו' וכן לגבי המבואר באו"ח סי' ד' סי"ח, אלו דברים הצריכים נטילה במים וכו' ומי שעשה אחד מכל אלו ולא נטל ידיו תלמודו משכח, וכן הוא בס' רוח חיים ח"ב (פאלאגי) (דק"ס ע"ד) שכל מי שאינו נוטל ידיו לדברים הנזכרים באו"ח סי' ד' מתחייב בנפשו משום כל השוכח דבר אחד ממשנתו וכו', ועי' גם בס' דבר משה אבות שם אות קל"א.

וי"ל עפ"י הנ"ל, דאם כל יסוד האיסור הוא בזה שפורש מדברי תורה, משא"כ באונס וכו' הנה באופן כזה דלומד וחוזר לא שייך לומר שהוא פורש מדברי תורה, ולכן אף דאכל דברים הקשים לשכחה אינו עובר כיון דאי"ז כלל בגדר האי איסורא, אבל אי נימא דעצם הדבר שד"ת נשכח ממנו והוא חיותו זהו האיסור, אלא דיש פסוד הפוטרו כשהוא אונס וכו' י"ל דבכה"ג לא שייך האי פטור כיון דהוא אינו בגדר אונס דידיע שהם קשים לשכחה ובמילא עובר.

*

ו. ד) ובכללות הענין יש להעיר גם במ"ש בחי' הגר"ז על התורה דאיסור זה קאי רק על תושבע"פ הנמסרת מדור לדור, דע"ז תנן דאם שכח דבר אחד מהקבלה הנמסרת לו ה"ז אחייב בנפשו שלא תשכח הקבלה איש מפי איש אבל אחר

שנפסקה הקבלה של תורה שבעל פה איש מפני איש ליכא הלאו עי"ש בארוכה, ובחסדי אבות להחיד"א באבות שם פי' דקאי על ת"ח העוסקים בתורה שלא ישכחו מה שהעלו במשנה ותלמוד שלהם, היינו חידו"ת שלהם, וזהו הדיוק "ממשנתו" דוקא, היינו ממה שיידך לו, דרק זה שיידך לשורש נשמתו, עי"ש.

*

ז. ה) בסוף ההתוועדות דש"פ דברים שבת חזון, העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א במ"ש הרמב"ם (הל' פסוה"מ פט"ו ה"ג) דזבח ששחטו שלא לשמו וכו' חייב להשלים שאר עבודות לשמן, דינש להסתפק בנוגע לחטאת ועולה, דחטאת קודמת לעולה, מהו הדין בחטאת ששחטה שלא לשמה ונפסל, האם גם אז קודמין שאר עבודתי' לעולה, או דדין הקדימה אינו אלא בחטאת כשרה? ולבסוף אמר דמסתבר דגם בכה"ג חטאת קודמת לעולה. (הנחה בלה"ק סל"ב).

ובגליון הקודם (ט"ב) כתבתי דלכאורה כל הדין דחייבין להשלים שאר העבודות לשמן הוא רק בשאר הקרבנות שאינם נפסלות ע"י מחשבת שלא לשמה, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, וכיון שהקרבו כשר, לכן חייבין להשלים שאר העבודות לשמן וכדאיתא בריש זבחים (ב, ב) "ונדבה מי שרי לשנוי"ל, אבל בחטאת ששחטה שלא לשמה דהקרבו נפסל, י"ל דאין משלימין העבודה כלל כיון דהזבח פסול, ואסור לזרוק דם פסול ע"ג המזבח (כמ"ש במנ"ח מצוה קמ"ד ד"ה והנה מבואר) וראה תוספתא זבחים פ"ט הפגול והנוותר והטמא שנתנו ע"ג האשים חייבים עליהם משום פגול וכו', דמוכח מזה דאותו האיסור עצמו שיש באכילת קדשים פסולים, יש ג"כ בהקרבתו, (וראה בס' מקדש דוד סי' טז), ודינו בשרופה מיד או בעיבור צורה (וראה בס' הגר"ז על הרמב"ם הל' פסוה"מ ע' 94 שהאריך בענין פסול שלא לשמה אי הוה פסול בגופו וישרף מיד או דאינו פסול בגופו וטעון עיבור צורה) וכ"כ המאירי פסחים נט, ב, וא"כ איך שיידך כל הספק הנ"ל אם חטאת קודם או העולה.

הנה כעת נראה לפרש בפשטות, דהספק הוא בחטאת ששחטה שלא לשמה באופן דאין הקרבן נפסל אלא שלא עלתה לבעלים לשם חובה, כהך דין בהל' ד' אם שחטה לשם חולין, או ששחטה לשם אדם שאינו מחוייב חטאת כבהל' ח' או כהך דהל' ט', דבזה כיון שהקרבו כשר ודאי משלימין העבודה, ובמילא

יש להסתפק בנדון זה אם אכתי חטאת קודמת לעולה או לא. וגם בדין זה שיניך לומר הלשון חטאת **שנפסל**, כמ"ש הרמב"ם שם בריש פ"ג: "שלש מחשבות הן **שפוסלין** את הקרבנות כו' שינוי השם", וכתב הכס"מ שם דאף דהקרבת כשר, מ"מ כיון שלא עלו לבעלים לשום חובה שיניך לשון פיסול עי"ש.

והנה לכאן י"ל דכיון דהטעם דחטאת קודמת לעולה הוא משום **דמכפר**, וכמ"ש הרמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ט ה"ה, א"כ בנדו"ד דלא עלו לבעלים לשום חובה ואינו מכפר שוב ליכא הך דינא דהוא קודם, אבל עי' בתוס' זבחים ז, ב, בד"ה ריצה שכתבו דאע"ג דיולדת ומצורע ונזיר אין החטאת באה לכפר, אפ"ה חטאת קודם לעולה דלא חילקה תורה, וכעין זה איתא בזבחים פט, ב, בחטאת הלווים דאע"ג דאינה לכפרה אפ"ה קודמת לעולה, וכתב רש"י: "משום דשם חטאת עלה" נמצא מזה דאעפ"י דעיקר הטעם דחטאת קודמת לעולה הוא משום דמכפר, מ"מ לא חילקה התורה ולעולם חטאת קודם (וראה בס' חקרי לב או"ח סי' א' וסי' ב' בארוכה) א"כ עד"ז י"ל בעניננו דאעפ"י דבשוחט לשם חולין לא עלתה לבעלים לשם חובה, וצריך להביא קרבן אחר לכפרתו, מ"מ אכתי שם חטאת עלה ולכן קודמת לעולה.

דהנה הקשו האחרונים על דין זה דשחט חטאת לשם חולין דהקרבת כשר אלא שלא עלו לבעלים לשום חובה, דלכאורה סו"ס מהו ענינו של קרבן זה דכיון דהבעלים צריכים להביא חטאת אחרת, נמצא דזהו נדבה, והלא בחטאת לא שיניך נדבה? וביארו דבחטאת ישנם ב' דינים, הא' יש חיוב על הבעלים להביא קרבן חטאת, הב' שיש להם להתכפר על ידי החטאת, ובאופן כזה ששחטה לשם חולין דאין הקרבן נפסל, הנה זה מועיל לגבי החיוב שמחוייב להביא קרבן, אבל לענין כפרה בעינן לשמה ממש, ומחמת זה צריך להביא עוד קרבן בכדי שיתכפר לו, (וראה בארוכה בס' שמן הקודש ע' קנ"ו, ובס' שערי טהר ח"ה ע' 368, ובס' נתיבות הקודש מנחות פט, ב, ועוד) נמצא מזה דאף דלא עלתה לבעלים לשם חובה הנה שם **חטאת** עלה, ולכן י"ל גם הכא דלא חילקה תורה אם מכפר או לא דלעולם חטאת קודמת, ועפ"ז אפשר לברר ג"כ מ"ש בהשיחה דמסתבר דחטאת קודמת כנ"ל כיון דלא חילקה התורה, אף די שם מקום לחלק דשאני הכא שהי' **גריעותא** בהקרבת ששחטה לשם חולין, משא"כ בהעולה ליכא גריעותא כלל, משא"כ בהני חטאת דלעיל מתחילתן לא באו לכפר ואין בהם שום גריעותא.

עוד אפשר לומר עפ"י המבואר בתירוץ הב' בגמ' שם (פ"ט, ב) דאף דמתנה אחת בחטאת מכפרת מ"מ ממשיכים גם שאר המתנות שבחטאת לפני העולה "הואיל והתחיל במתנות גומר", עד"ז י"ל בנדו"ד דכיון דכבר התחיל בעבודת חטאת גומר.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי
- ר"מ בישיבה -

ח. בלקו"ש פ' ואתחנן (סעי' ו') מבאר דלדעת אדה"ז דעצם השכחה התורה הוא האיסור, לא משום תקלה, א"ש למה צריך לימוד מיוחד דבאונס אינו עובר על הלאו, דזה שמעשה באונס לא מיחשב עבירה הוי רק כשהעבירה היא בפעולה של איסור. אבל שכחת ד"ת ואיסורה - אין זה איסור בנוגע לפעולה, אלא בנוגע למצב של שכחה, ולפיכך סדי"א שגם כשהשכחה היא מחמת אונס הנה אף שפטור מ"מ הוי בגדר "עובר בלאו", חיוב ועונש אין כאן, אבל מצב של שכחה יש כאן עיי"ש.

וצריך ביאור דלכאורה למה זה מתאים רק לשיטת אדה"ז הלא גם לרבינו יונה האיסור הוא עצם השכחה כדכתיב פן תשכח וכו', אלא דמבאר טעם של האיסור משום תקלה שיכול לבוא עי"ז, אבל גוף האיסור הוא השכחה דזה אינו ענין של פעולה, וכיון שמעשה עבירה הוי רק כשהעבירה היא בפעולה, א"כ כאן דאין העבירה ענין של פעולה הו"א שהוא בגדר "עובר בלאו", ואי משום שהי' צריך לחזור על לימודו והו"ע של פעולה, הנה גם לאדה"ז הוה כן דעי"ז שהי' חוזר על לימודו לא הי' בא לשכחה, וא"כ מהו הביאור לחלק בין דעת רבינו יונה לדעת אדה"ז בהך דין דאונס, כיון שלשניהם האיסור הוא השכחה, אלא דלרבינו יונה יש טעם למה יש איסור בשכחה מצד תקלה, ולאדה"ז גם לולי זה יש איסור.

הרב יוסף גאנזבורג
- תושב השכונה -

ט. בלקו"ש ואתחנן מסביר מדוע צריך לימוד מיוחד לומר שהשוכח ד"ת מחמת אונסו אינו עובר בלאו, ולא די בכלל הידוע בכל התורה דאונס רחמנא פטריה.

ומבאר שבגדר הפטור דאונס יש ב' אופנים: (א) אף שמעשה העבירה נחשב כמעשה האדם מ"מ אי אפשר לחילבו (עונש וכיו"ב) על דבר שנעשה בע"כ. (ב) מכיון שנעשה בע"כ לא מלחשב עבירה (שענינה - **שעובר העושה** על רצון וציווי ה')". ומשמע לכאורה שלפי אופן האחרון, כיון שנעשה באונס אין כאן שום איסור, שאין הלאו חל אלא על העושה ברצון.

ועפ"ז מסיק שהאופן השני אינו שייך אלא בפעולה שיש בה מעשה, משא"כ במצב הבא ממילא, כמו שכחה. . "ולפיכך סד"א שגם כשהשכחה היא מחמת אונס הנה אף שפטור (כאופן הא' הנ"ל) מ"מ הוי בגדר עובר בלאו". ולכן צריכים אנו ללימוד מיוחד ע"ז.

ועדיין יש לעיין מאי שנא. אם לפי האופן האחרון אין כאן שום איסור כיון שעשה בע"כ, מדוע איפוא אי אפשר להסביר גם אונס דשכחה, כמו אונס בכל התורה.

והרי כשם שניתן לומר על פעולה מעשית שאף שנעשה מעשה מ"מ כיון שנעשה באונס אין כאן שום עבירה על רצון ה', כך בדיוק נימא גם לגבי שכחה: אף שיש כאן מצב של שכחה, אין כאן עבירה על רצון ה', כיון שהי' באונס!

ועוד: בשכחה מבואר שלכך צריכים לפסוק מיוחד ללמדנו "שהאזהרה על שכחת ד"ת לא תלה מלכתחילה אלא כשעושה ברצונו".

ואם אכן כן הוא, לפי האופן השני, בכל התורה כולה, ואין כאן חידוש מיוחד - לשם מה יש צורך מיוחד בלימוד כאן? מדוע בלי לימוד לא יתכן להבין בפשטות שגם בשכחה, כמו בכל מקום, אין שום עבירה על רצון ה' כשהדבר נעשה באונס?

ונראה לבאר ע"פ המבואר בבית האוצר (מערכת א' כלל כד - המצויין בשכחה הע' 47) בענין חקירה זו דאונס רחמנא פטריה.

דשם מבואר עוד צד שלישי בפטור דאונס: שהמעשה נחשב למעשה איסור, אלא שאינו מתייחס אל העושה, אלא אל המכריח, כלומר, מכיון שלא נעשה ברצונו הרי נמצא שלא הוא העושה" (אף שבחיצוניות כן עשה) אלא מי שהכריחו.

ולפ"ז יש ג' אופנים בפטור דאונס (המתחלקים לפי המעשה, האיסור והעונש):

(א) המעשה אסור ומתייחס לעושהו, אלא שאין עונשו.

(ב) המעשה אסור אלא שאינו מתייחס לעושהו.

(ג) אין שום איסור ושום עבירה.

ובבית האוצר מכריע כצד הב' (ולכאורה היינו משום שאי אפשר לחדש ש"אונס רחמנא פטריה" פירושו שאין שום איסור).

ומעתה י"ל שהכוונה באופן השני בשו"ת הוא לאופן זה * - שהמעשה אסור אלא שאינו מתייחס לעושהו. ועפ"ז יובן היטב מדוע לא שייך ביאור כזה במצב הבא ממילא, ושפיר יש לחלק בין פעולה למצב: כי בשלמא פעולה מעשית אפשר לנתק מן האדם העושה ולומר שאינה מתייחסת אליו, אבל מצב שנוצר - מצב השכחה - בודאי א"א לנתקו מן האדם, שהרי למעשה הוא שכוח למה יש לנתק ממנו כדי לפוטרו?

[ודבר זה מפורש בבית האוצר שם: "בלאוין שאין בהם עשיית העשה כלאו דכל יראה וכדומה, אזי בכה"ג שוב שפיר אין האונס מתיר את עצם הדבר, כיון דלא בעינן שם מעשה אדם כלל, והא דהאדם פטור גם שם באונס ע"כ רק גזה"כ הוא דפטרה כל אונסין מעונש"ן].

*****

* עי' בהשמטה ללקו"ש ואתחנן שנדפס בסוף הליקוט דפ' עקב, ומהוספת הלשון שם מובן שמבואר הוא (גם) לאופן הג', עי' היטב.

המערכת

ולכן צריכים אנו ללימוד מיוחד בלאו דפן תשכח - והוא חידוש שאיננו בכל התורה - שמלכתחילה לא חל שום איסור אלא על העושה ברצונו. וזה לא רק "רחמנא פטריה", אלא שנעשה היתר ממש, שהשוכח באונס לא עבר שום איסור כלל.

וזהו מה שבס"ז בשיחה מבאר את ההסברה בחידוש זה: כי גדר האיסור הוא הפרישה, ואילו השוכח מחמת אונס אין זו פרישה שלו. ועפ"ז מבואר היטב המעשה דר' זירא, דכיון שכאן נתחדש שמי שאינו פורש - הנה אף אם שכח למעשה - אין כאן איסור כלל.

הת' נפתלי מרינובסקי
- תות"ל 770 -

י. על המבואר בהליקוט דפ' ואתחנן (ש.ז.) בנוגע גדר ה"שכחה" בתלמוד תורה, והסברת הנהגת ר' זירא שצם מאה תעניות כדי לישכח תלמוד בבלי. שמעתי הרבה מהת' ואנ"ש המתקשים להבין המבואר בהליקוט על בוריין, ולכן אשתדל לבאר דבור דבור על אופניו, כפי המובן עפענ"ד, וכדלקמן:

וזהו תוכן השאלות:

1) איך מבואר הנהגת ר' זירא ע"פ שיטתו של אדה"ז, שלדידהו **עצם השכחה** היא האיסור שהזהירה התורה עליה, והרי מה לי כוונתו של ר' זירא בהנהגתו הזו כעין הכנה והכשרה וכו', כשהתורה אסרו?

2) איך נתורץ ההיתר של ר' זירא לא לעסוק בלימוד גמרא משך זמן ארוך של מאה יום, כשמפורש שעיקר עסקו של גדול בחכמה היא לימוד גמרא דוקא?

3) מהי ההסברה ביסודו של אדה"ז (המובא בהליקוט, ולא צוטט לעיל) לפסוק **שעצם שכחת התורה** אסורה, במה שמסביר שלשון הכתוב מצביע לפסוק, וכלשונו: ...דלכאורה: שכחה אינה פעולה אלא מצב הבא מאליו וממילא, והאדם יכול לשמור עצמו מן השכחה ע"י שחוזר למודו כראוי. וא"כ אם כוונת התורה ב"פן תשכח גו'" היא שהאדם ידע ויזכור דיני התורה כדי שלא תבוא תקלה על ידו, הו"ל להכתוב להזהיר

בסגנון דעשיל, לצוות על (פעולת האדם, דהיינו) חזרת דברי תורה (כדי שהאדם יזכור תמיד כל דיני התורה), ולא (רץ) להזהיר על השכחה ("פן תשכח גו'"). ע"כ. דלכאורה מה ההרווחה בהסברת הקושי בלשון הפסוק לפי שיטתם של כל שאר הראשונים, כשלכאורה אותו קושי היא גם לפי שיטת אדה"ז, שהרי גם לשיטתו שעצם השכחה אסרה התורה, עדיין אי"מ הזהרת הכתוב על עצם השכחה הבאה מאליו וממילא, ולא בהסיבה הגורם להמסובב: חזרת דברי תורה, וכיו"ב. (במלים אחרות: מה נוגע החילוק בשיטתם אם האיסור היא על עצם השכחה או על הבא כתוצאה מזה, כשבנוגע להשכחה עצמה לית מאן דפליג שהיא רק מסובב הבא מהעדר החזרה על הלימוד).

4) והוא העיקר: סוכ"ס מה היא החילוק בין הנהגת ר' זירא שעבר על איסור מפורש מה"ת כדי להגיע לדרגא עליונה יותר, משלילת הענין ד"מצוה הבאה ע"י עבירה" שגם אז הכוונה דעשילת דבר האיסור אינה לשם האיסור, אלא כדי להגיע להמצוה הבאה לאח"ז.

וכהנה וכהנה.

ואולי יש לבאר כל השאלות האמורות ובפסות,
כדלקמן:

בריבוי שיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א מובא שבהכנה והכשרה למצוה ישנם כו"כ חילוקי דינים ודרגות בחשיבותם ויחסותם להמצוה שאליה הם משמשים כהכנה, ובנדו"ד לקו"ש ח"ז ע' 187 כדלקמן:

נעמד שם בהשיחה על המובא במסכת יומא ש"הרואה קרי ביום הכיפורים ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העולם הבא... - דלכאורה אין יתכן שמענין בלתי רצוי ד-(א) קרי (ב) ביום הכיפורים, מובטח לו שהוא בן עולם הבא, תועלת נפלאה.

עד"ז שואל שם בכללות ענין התשובה, שזדונות נעשו לו כזכיות, דלכאורה אין יתכן ש"זדונות" נהפכים ל"זכיות", דיוצא מזה ש"חוטא נשכר".

וכותב שא"א לתרץ שכוונת הגמרא היא שמכיון שחזרתו בתשובה באה דוקא ע"י ריבוי זדונותיו (ששפל מצבו השפיע

עליו לחזור בתשובה), נמצא שה"זדונות" הביאו התשובה. כי גם לפי"ז אין הכוונה אלא שהזדונות עשו עליוי בהגברא, ומלשון הגמרא מוכח שהחפצא של הזדונות מתהפכים לזכיות.

וממשיך שם, ומביא פרטי חילוקי הדינים ודרגות דהכנת והכשרת מצוה, וחשיבותם להמצוה עצמה.

(א) דעת ר"א (שבת קל, א) שרוב מכשירי מצוה דוחין שבת, ובדוגמא: "כורתים עצים בשבת לעשות פחמים לעשות ברזל" לשמש כאיזמל למילה.

(ב) למעלה מזה: לדעת הירושלמי (ברכות פ"ט, ה"ג) בנוגע להכנה והכשרה למצות סוכה לולב וכיו"ב, ש"העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות סוכה כו' העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר קידשנו במצותיו וציונו לעשות לולב וכו'", וכן במזוזה, תפילין, ציצית וכיו"ב. והחידוש בזה על דעת ר"א הנ"ל (ראה לקו"ש שם ע' 187 הערה 55) הוא דלדעת ר"א הרי חשילות המצוה שמצונו שיש בהם הוא רק בזה שדוחה שבת, ונשאר בגדר מכשירין, משא"כ להירושלמי שמברך וציונו. והטעם: מכיון שהתורה צוה לקיים מצוה פלונית שאי-אפשרית היא אלא אך ורק ע"י הכנה מסוימת צריכים לומר שגם ההכנה נכלל בהמצוה.

(ג) דרגא גבוה יותר: בדין הולכת הדם למזבח שמחשבה פוסלת. היינו שאותו תוקף הדין בזריקת הדם, היא גם בהכנתו.

ואח"כ מסביר בהשילה שם שגם לפי כל הדרגות האלו בגדר הכשרת מצוה אינו דומה המשל לנמשל, שהרי בכל הדוגמות הנ"ל ההכנה וההכשרה להמצוה היא בסוג ושליך ממש להמצוה עצמה, ולכן מובן איך יתכן שיתהפכו לחלק מהמצוה, אולם איך יתכן לומר בנדו"ד כשהכנה וכו' - זדונות, היא ההיפך הגמור מהמכוון של המצוה. עכתו"ד שם בהשילה. ועיין שם מה שמבאר בארוכה ע"פ פנימיות הענינים.

ונחזור לעניננו: אפילו לדעת ר"א שמכשירי מצוה דוחה שבת, פירושו שכשם שבנוגע לכל ענין בתורה וכו' הדוחה שבת, פירושו שאין מלכתחילה שום איסור, היינו שהתורה קבעה מראש שאיסורי שבת אינם תופסים מקום בנוגע

למ"ע מדאורייתא, כך היא בדיוק בנוגע להכנה וכו', ששבת אינה תופסת מקום אצלה לגמרי. ויתירה מזה לדעת הירושלמי שנעשה חלק מהמצוה עצמה עד שמברכין הברכה של המצוה, על ההכשרה וכו', וביותר לפי מה שמביא מהדין של הולכה למזבח וכו'.

נמצא שגם להגדר הכי גבוהה בהכנה והכשרה למצוה, לא יביא לשום תועלת להמבואר בהליקוט דידן, כי בהמבואר בליקוט דידן, היא אכן כפי המבואר בהליקוט בנוגע להרואה קרי ביוהכ"פ, ובנוגע לתשובה מאהבה שזדונות נעשים כזכיות, שהרי גם בנדו"ד ההכנה וההכשרה וכו' היא בניגוד להמצוה שאליה היא מכינה.

ובכן יש לומר שהיא כפי המובא בתניא פ"ז בנוגע ללימוד חכמת או"ה, שאצל איש פשוט אסור הוא, מפני שמטמא בחי' חב"ד שבנפשו בטומאת ג"ק הטמאות לגמרי, משא"כ אם לומד ע"מ להבין ולהורות כמו הרמב"ם והרמב"ן וכו' שאז הרי זה לא רק מותר, אלא ג"כ הכרח, מכיון שנכלל בקדושה.

עד"ז י"ל בעניננו: גדר איסור שכחת התורה היא מלכתחילה באופן כזה, שבאופן אחד ה"ז אסור עד למתחילב בנפשו, ובאופן ומצב שני ושונה ה"ז לא רק מותר, אלא ג"כ הכרח - כדוגמת הנהגת ר"ז.

במלים אחרות: תלוי במה היא הכוונה של השכחה, אם הכוונה היא ע"מ לפרוש וכו', אז מתחילב בנפשו, משא"כ אם הכוונה היא לש"ש, כדי להגיע ע"י לדרגא עליונה יותר בלימוד התורה אז לא רק שהיא מותרת אלא ג"כ מוכרחת (בדוגמת לימוד חכמת אוה"ע המותרת כשהכוונה היא להגיע לדרגא עליונה יותר). (ראה בפרטיות בלקו"ש ח"י"ב ע' 196 ואילך בארוכה).

היינו שבנדו"ד ענין לימוד הירושלמי, דורשת הכנה והקדמה דשכחת תלמוד בבלי, ובפשטות מפני שכלימוד הבבלי מוגיעים להמסקנא וכו' רק אחרי ריבוי שקו"ט וכו', וכדי להגיע לדרגא העליונה דראיית הנקודה הסופית והמסקנא במבט ראשון, ובלי שקו"ט כלל, ה"ז דורשת שכחת כל ענין של שקו"ט דבבלי. ולכן שכחת תלמוד בבלי, היא כעין חלק בגדר לימוד תלמוד ירושלמי, שהרי זהו הדרך היחידה להגיע לשלימות ההבנה בתלמוד הירושלמי רק ע"י שכחת

תלמוד הבבלי. ובאמת אין זה חסרון בתלמוד הבבלי ע"י השכחה שדורש לימוד הירושלמי, כי זהו הסדר שמגיעים לשלימות ההבנה בלימוד הירושלמי, זה ראשית-כל מגיעים להמסקנא ע"י ריבוי שקו"ט, אולם אח"כ כדי להגיע להדרגא העליונה יותר ה"ז דורשת שכחה וכו', אמנם גם לימוד גמרת הבבלי תרם להגיעתו לשלימות ההבנה בלימוד תלמוד הירושלמי. כי לפני הדרך של לימוד באופן שבמבט ראשון רואים הנקודה והמסקנא, צריכים ראשית-כל שע"י שקו"ט יגיעו להמסקנא וכו', ורק אח"כ שייכת העבודה הנעלית יותר.

ועפ"ז יתורץ כל השאלות דלעיל ממילא. ראשית-כל יבואר הנהגת ר' זירא גם לדעת אדה"ז כפשוטו. ועי"ז גם יוסבר איך קיים ר' זירא ההלכה של לימוד גמרא וכו', כי זה גופא שעסק בשכחת תלמוד בבלאית, היתה לא רק הכנה והכשרה ללימוד גמרא ירושלמי, אלא בגדר לימוד ירושלמי גופא, ששוכחים השקו"ט, ומגיעים להמסקנא במבט ראשון כנ"ל, ונמצא שעסק אז בלימוד תלמוד הירושלמי.

מובן ופשוט שאין זה שייך למצוה הבאה ע"י עבירה. שזה גופא מה שהתורה הזהירה עליו אע"פ שבמקרים מסויימים א"א לקיים המצוה רק ע"י העבירה וכו', הרי בזה גופא גילה התורה, שעבירה אינו יכול לשמש בתור הכנה וכו' למצוה. מלבד במקרים המובאים לעיל.

עפ"ז אולי יש לתרץ גם מה שמבאר ביסודו של אדה"ז בפסקו שעל עצם השכחה הזהירה התורה, מפני שלפי שיטת אדה"ז עיקר ההדגשה של התורה כאן היא להודיע גם (ובעיקר) שלפעמים לא רק שהשכחה אינה אסורה, אלא ג"כ מוכרחת וכו', כבדוגמת ר"ז, וא"כ מוכרחת התורה לגלות ענין זה ע"י הדגשה בהזהרת השכחה דוקא, ואינה יכולה לדבר בלשון חיוב, כי אז ה"ל העיקר חסר מן הספר שבמקרים מסויימים מותרת הדבר ומוכרחת הדבר וכו', כמובן. ויש להאריך בכ"ז, ובאתי רק להעיר.

יא. בלקו"ש חג השבועות תשמ"ז מבאר באורך מ"ש הרמב"ם בסוף הל' ספר תורה (פ"י הי"א): "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב בכבוד ראש באימה ופחד, שהוא העד הנאמן לכל [בכת"י התלמנים דהרמב"ם של הוצאת קאפח כתוב: "על כל" באי עולם, שנאמר [וילך לא, כו] והי' שם בך לעד, ויכבדנו כפי כוחו, אמרו חכמים הראשונים כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות". עכ"ל (מלבד החצ"ר).

והקשה שם:

(1) "מהו החידוש המיוחד שבדין זה . . . שהרמב"ם הוצרך להביא ע"ז טעם חדש ומיוחד - "שהוא העד הנאמן כו"י? ויתירה מזו, בהלכה שלפנ"ז (פ"י הי"י) . . . כבר כתב הרמב"ם שהטעם על כבוד ס"ת ("לכבדו ולהדרו יותר מדאי") שיך ל"דברים שבלוחות הברית . . . שבכל ספר", ומהי ההוספה בזה שס"ת "הוא העד הנאמן לכל באי עולם", שדוק מפני זה צריך לישוב לפני ס"ת "בכבוד ראש באימה ופחד".

(2) בלשון הרמב"ם "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב בכבוד ראש כו"י יש לדייק "דלכאו" הול"ל בלשון קצרה [ע"ד הלשון בטוש"ע שם: "אלא ישב לפניו בכבוד ראש כו"י"] "וישב לפני ס"ת בכבוד ראש כו"י", ומהי אריכות הלשון "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב כו"י"? . . . ולא כ' בקיצור "וצריכים לישוב לפני ס"ת בכבוד ראש כו"י", ע"ש לשון הירושלמי (מגילה רפ"ד) הנ"ל "אנו צריכין לנהוג בה באימה וביראה".

ומבאר שם, שכאן הרמב"ם מדגיש חידוש דין לגבי הדינים דכבוד ס"ת שלפנ"ז (בפרק זה), ו"להעיר שבכת"י תימן מתחילה כאן הלכה בפ"ע (ראה רמב"ם הוצאת קאפח) - [הערה 27 שם] - שכאן "לא איירי הרמב"ם כלל בחיובא הגברא לכבד התורה, אלא בפעולת התורה על הגברא . . . בכבוד ראש וכו"י" שספר התורה מעורר ופועל בהגברא, דגם כאשר . . . אינו עומד להתעסק באיזה אופן שהוא בשליכות לס"ת, אלא שהוא (סתם) "יושב לפני ס"ת", זה לבד צריך לפעול עליו ש"ישוב בכבוד ראש באימה ופחד".

וענין ה"עד" שבס"ת היא (לא כדמשמע לכאו' מפשטות הכתוב "והי' שם בך לעד", עדות והתראה לבנ"י על שמירת

התומ"צ - כ"א) עדות ע"ז ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", כלומר, המציאות של ס"ת ה"ה "עד" על בחירת הקב"ה בעם ישראל . . ולכן ה"ז בכל עת ובכל זמן ולכל אחד ואחת מישראל, וכדיוק לשון הרמב"ם "כל מי שיושב כו", כי ההבדלה זו, כוללת כאו"א מבנ"י מבלי הבדל כלל . . משא"כ האות דתפילין, זה קשור דוקא עם הפעולה דהנחת תפילין, ושהיא דוקא ביום ולא בלילה, ולא בשבת ויו"ט, ואינה שייכת לנשים וקטנים, ולכן לא שייך בזה הדין דישיבה בכובד ראש באימה ופחד מצד גוף התפילין, עיי"ש באורך.

ועיי"ש בס"ח שמדייק (עפ"י הנ"ל) במ"ש הרמב"ם אח"כ: "ויכבדהו כפי כוחו, אמרו חכמים ראשונים כל המחלל אתה תורה גופו מחולל על הבריות וכו'" - (א) ענין זה שהאדם מכבד את התורה בשביל שכן (שיהא "גופו מכובד על הבריות") אינה דרגא נעלית בעבודת השם - שה"ז עבודה שלא לשמה (כמ"ש הרמב"ם פ"י מהל' תשובה), ותמוה: היתכן שלאחרי אריכות הביאור ע"ד מעלתו וגדולתם של ספר תורה, שיש בו "דברים שבלוחות הברית", "הוא העד הנאמן כו", וסיים הרמב"ם בענין התועלת והשכר שיגיע לאדם עיי"ז ומזה שהוא מכבד את התורה?

(ב) וגדלה התמל' - שבשכר גופא, בחר הרמב"ם בהשכר ד"גופו מכובד על הבריות", היינו שהמדובר כאן לא בכבוד רוחני (השייך לנשמתו של אדם), אלא ש(גם) גופו (הגשמי) יהי' מכובד על הבריות [וי"ל שזהו גם הדיוק "גופו מכובד על הבריות", כלומר המדובר כאן בכבוד שיכבדוהו בריות בעלמא (תניא פל"ב), (ולא בעלי תורה ומעלה), שהכבוד הבא "מבריות", שאין להם מושג בענינים רוחניים, שייך לגופו של האדם] - ואיך מתאים לסיים כל הלכות ס"ת בשכר זה?!" עכ"ל, ועיי"ש מה שמבאר עפ"י פנימיות הענין.

ולכאו' יתכן לבאר בדברי הרמב"ם כך: שבדין זה בא הרמב"ם לחדש דגם אומות העולם בכלל זה, והיינו מה שכתב הרמב"ם "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב בכובד ראש באימה ופחד" - והטעם שדין זה כולל גם אומות העולם, מבאר הרמב"ם כיון "שהוא העד הנאמן לכל באי עולם - וכמו שפסק הרמב"ם בהל' מלכים (פ"ח ה"י-יא - שגם מכיאו בסוף השיחה למובן אחר): "וכן צוה משה רבינו מפי הגבורה לכופף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח . . כל המקבל שבע

מצוות ונזהר לעשותן הרי זה מחסידי אומות העולם ויש לו חלק לעולם הבא, והוא שיקבל אותן ויעש אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן" עכ"ל.

ואמנם "העד הנאמן לכל באי עולם" אינו ישירות לכל אומות העולם, אלא שהוא ע"י התורה שהוא העדות לישראל, וזה מ"ש הרמב"ם "שנאמר והי' שם בך לעד", שהס"ת הוא העדות בישראל, עדות והתראה לבני ישראל על שמירת התורה והמצות "כפשטות הכתובים ומפרשי התורה שם (וילך לא, כו)" - הערה 28 שם - שכולל כמובן גם הענין של "צוה משה רבינו מפי הגבורה לכוף את כל באי העולם לקבל מצות שנצטוו בני נח. . . והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה...". (ועי' לקו"ש יתרו תשד"מ, וחידושים וביאורים בש"ס ח"ב סי"ח).

ועיין ב"הדרן על ספר משנה תורה להרמב"ם" - לקו"ש פרקי אבות פ"ד תשמ"ה (סי"ג) [נדפס גם בס' "הר המלך" חלק א ע' יא]: "ולתירה מזו: מזה שכתב בספרי שב"נ שייכים לכתר תורה, משמע שב"נ ישנם במצות ת"ת (תורת שבע מצות דידהו), הלינו שיש בהם חיוב לעסוק בהלכות שבע מצות דידהו (לא רק בשביל לידע את המעשה כו', כ"א) כחיוב של ת"ת בפ"ע [והא שלא נמנה בין המצות שלהן, כי בז' מצות מונים רק מצוות ל"ת ולא קום ועשה (סנהדרין נח, סע"ב)] עכ"ל. - הרי שב"נ אפילו ישנם במצות ת"ת.

[ולהעיר מויק"ר שמיני (פ"א): משל לכתבין של מלך שנכנסו למדינה, וכל מדינה ומדינה שהיו כתבים מגיעין, היו בני המדינה עומדין על רגליהון ופורעין את ראשיהן וקוראין אותם באימה ביראה ברתת ובזיעה וכו'].

ולפי"ז הי' א"ש מאד כל הקושיות ברמב"ם:

(1) "מהו החידוש המיוחד שבדין זה שהרמב"ם הוצרך ע"ז טעם חדש ומיוחד "שהוא העד הנאמן כו"?" דלפי הנ"ל יובן היטב, שהחידוש המיוחד הוא שזה כולל אומות העולם, ולזה שייך רק הטעם של "העד הנאמן לכל באי עולם" כמובן.

(2) מהי אריכות הלשון "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב וכו'" ולא כתב בקיצור כמו לשון הירושלמי "אנו צריכין

לנהוג בה באימה וביראה" - ולהנ"ל א"ש, כי זה בא לרבות אומות העולם, והיינו שדין זה כולל כל באי עולם כפשוטו, משא"כ בירושלמי מירי דין לבנ"י דוקא, שקאי בשעת קריאת התורה ותרומה, כמ"ש בלקו"ש דילן ס"א, וע"ש הערה 10.

3) ענין זה שהאדם מכבד את התורה בשביל שכר (שיהא "גופו מכובד על הבריות") אינה דרגא נעלית בעבודת השם, והוא עבודה שלא לשמה, - ותמוה היתכן שיסיים כל הל' ס"ת בשכר זה?

4) וגדלה התמל' - שבשכר זה גופא, בחר הרמב"ם בהשכר "דגופו מכובד על הבריות", לא בכבוד רוחני, אלא שגופו מכובד על הבריות, וגם בכבוד שיכבדוהו בריות בעלמא (ולא בעלי תורה ומעלה), שאין להם מושג בענינים רוחניים, ואיך מתאים לסיים הל' ס"ת בשכר זה?

אולם לפי הנ"ל הי' א"ש מאד, כי כאן מדובר בענין שכר שכולל לאומות העולם, והיינו ש"כל באי עולם" לא שייכים אלא לשכר זה דוקא "ולא לשכר נעלית יותר".

והנה בלקו"ש דילן לא נתבאר לכאו' מ"ש הרמב"ם "ויכבדנו כפי כוחו", דמה קמ"ל בזה?

והנראה בזה, בהקדם מה שמצינו תקדים לבאר כך רמב"ם; בלקו"ש חלק יג (ע' 230) במ"ש הרמב"ם בהל' שמיטה ויובל בסופן (פ"ג הי"ג): "כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם ה"ז נתקדש קדש קדשים ויהי' הוי' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים ויזכה לו בעוה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכוסי אתה תומיך גורלי" עכ"ל.

ומבאר שם בהערה ד"ה "מכל באי עולם" - "מוכח דגם אומות העולם בכלל - ראה ג"כ הל' תשובה פ"ו, ה"ג פ"ג, ה"ג (ובפרט שמקדים "כל"). ולהעיר ממשי"כ (הל' תשובה פ"ג, ה"ה הלכות מלכים ספ"ח) דחסידי אומות העולם יש להם חלק לעוה"ב... עכ"ל וע"ש ההמשך באורך.

עכ"פ מצינו תקדים לפרש שזה כולל גם אומות העולם, "ובפרט שמקדים "כל", א"כ לכאו' נמי ל"ל בנדו"ד, דמ"ש הרמב"ם "כל מי שיושב לפני ס"ת ישב וכו'", שהוא העד הנאמן לכל באי עולם" שזה כולל בהחלט אומות העולם, "ובפרט שמקדים "כל"."

עוד כתוב שם בהערה (לפנ"ז) ד"ה "כל איש ואיש": ולא "כל איש" - כי כל אחד נשאר בסוגו הקודם גם לאחר שנדבה רוחו כו'. ובנדו"ד ל"ל החלוקה לשני סוגים: ישראל ואומות העולם (ראה תרגום ומדרחז"ל לאסתר א, ח), בישראל עצמן (ראה כתובות עה, סע"א, ומשם ראי' דגם אשה בכלל, ואכ"מ) ישכר וזבולון, יושבי אהל ובעלי עסק, עכ"ל.

ועד"ז ל"ל במ"ש הרמב"ם כאן "ויכבדנו כפי כוחו", שהחלוקה לסוגים: ישראל ואומות העולם (ובישראל עצמן, כולל נשים - ישכר וזבולון, יושבי אהל ובעלי עסק).

הרב ישכר דוד קלויזנר
- נחלת הר חב"ד -
אה"ק

א ג ר ו ת ק ו ד ש

יב. ראיתי בגליונות מג, מד, מה שהתחכטו בפירוש האגרת שטט באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א חלק ב. בענין אמירת החצי קדיש וברכו השני דליל ש"ק שמסנים בהפסקא "וכן גם לא אכ"א ועלינו". שהוקשה להמו"ל בפירוש המילים האחרונות, והניחם בצ"ע.

וביאר בגליון מה מהו הצ"ע שלו דלכאו' נראה שכוונתו על הקדיש שאחר אכ"א ועלינו שגם זה אין להאבל לומר, והוסיף שלפ"ז אין לומר קדיש יתום בכל הש"ק, ולא רק בליל ש"ק. וזהו לכאו' היפך מנהגינו.

ומסנים "שאיך שום פירוש אחר" בהאגרת.

ולכאו' מנ"ל זה, וגם הערת ס' המנהגים הבין עד"ז.

ול"נ הפירוש בזה, כי מיירי בהאגרת בענין ירידת האבל לפני התיבה, שלא ירד לחצי קדיש וברכו השני' דליל ש"ק. ומוסיף שלא ירד גם לאכ"א ועלינו. ואיברא דזה קאי גם על יום ש"ק. לשלול כיש נוהגים שהאבל בש"ק אף שלא מתפלל אצל העמוד כש"ץ כל התפילה, אבל יורד לומר אכ"א ועלינו כיון שאומר הקדישים שאח"ז.

אבל ק"ק הלשון דקאי אלפני פניו דשם מיירי בירידה לפה"ת, אבל חצי קדיש וברכו השלילה הוא גם שלא לומר אפי' במקומו הוא, ולא רק לפה"ת, אבל אכ"א ועלינו השלילה היא רק שלא לומר לפני העמוד כפשוט.

הרב יצחק מישולבין

- תושב השכונה -

ל ק ו ס י ל ו י י צ ח ק

יג. בלקול"צ אגרות ע' תיג ואילך מבואר שם בשליכות לט"ו באב, שבט"ו באב יש יו"ט דעצים שבו פוסקים לכתוב עצים למערכה, עץ מספרו יוסף עם האותיות שקאי על יסוד, והיננו מה שמט"ו באב ואילך עד ט"ו בשבט הוא בחי' המוסף יוסף כו' והמבאר המימרא הוא ג"כ רב יוסף דוקא בסוף תענית, ועצים למערכה, עצים לשון רבים הוא ב' עצים דעה"ח ועה"ד, הרומזים על אמונה (שהוא חיים וצדיק באמונתו יחי') ודעת, שאם קדים אמונה לדעת (ע"ד בן ישי בראש) אז הדעת הוא ג"כ חיים, כמאמר והדעת להם זה בית חיהם, וכמו בששה סדרי משנה, שהתחלה הוא אמונת זה סדר זרעים והסיום הוא ודעת זה סדר טהרות, והוא שיתחברו ב' עצים הללו יחד, ע"ד האמור בנבואת לחזקאל והוא האמור לימות המשיח והאמונה אזור חלציו, והסיום הוא בדעת כל מלאה הארץ דעה את ה' כו'. ע"כ.

השליכות דט"ו (באב) ליסוד דוקא - אולי ל"ל עפ"י המבואר בד"ה זה היום תשי"ה (סה"מ תשי"ה ע' 16): דבכל עולם יש חמשה פרצופים, ובכל פרצוף יש ג' יסודות, נמצא שבכל עולם יש ט"ו יסודות.

השליכות דעה"ח ועה"ד ליסוד דוקא - אולי ל"ל מבואר לקמן בהאגרת דהיחוד דעה"ח ועה"ד הוא יחוד ו"ה. וכ"ה גם בארוכה בקונטרס עה"ח, דהיחוד דעה"ח ועה"ד הוא היחוד דתפארת ומלכות, ובעבודה - מבואר בקונטרס עה"ח שם, שהוא החיבור דיהו"ע ויהו"ת. ובסה"מ תרס"א ע' קסג: "ויל"ל דזהו"ע מה שבר"ה יצא יוסף מבית האסורים שנאמר עדות ביהוסף שמו כו' וכמאמרז"ל בר"ה דלי"א ע"א, והוא כל ביוסף כתי' בן פורת יוסף ופורת הוא אותיות תופר ומחבר ב' הבחי' דד"ע וד"ת, כי יוסף הוא בחי' יסוד, ויסוד ממשיך מצ"ע שז"ע המשכת הטפה שנמשך מבחי' הדעת ליסוד כידוע ומבואר בכ"מ, וע"י היסוד נמשך הגילול במלכות כו', ולכן יצא בר"ה דוקא לפי שבר"ה ממשכים בחי' התחברות זו ע"י השופר". ועפ"ז אולי ל"ל גם בנדו"ד, שע"י יסוד נעשה החיבור דעה"ח ועה"ד (תפארת ומלכות; יחו"ע ויהו"ת).

הרב שלום חאריטאנאוו

- תושב השכונה -

יד. יום כ' אב יום הילולא רבה של הרה"צ הרלווי"צ אביו של זבלח"ט כ"ק אדמו"ר שליט"א, אשר ספרו הגדול הוא "לקוטי לוי"צ" ב' כרכים על הזוהר. יש לציינן גם אשר השלמת הזוהר ח"א בדפוס בפעם הראשונה הי' ביום כ' אב במנטובה שנת שי"ח [כן רשום בהזוהר שם, ולא ראיתיו כעת להעתיק את לשונו. בהטופס אשר בספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א חסר הדפים האחרונים]. הדפסת הזוהר אז הי' מלווה בפולמוס גדול אצל גדולי ישראל ובאיסורים וכו' מצד מתנגדי ההדפסה. ויש לשער אשר יום סיום הדפסתו הי' יום בשורה כו', ומגלגלין ליום זכאי.

וראה הקדמת ר' יצחק דילטאש בתחילת הזוהר (נמצא גם בכמה מדפוסים הזוהר הנפוצים כעת) המתחיל: ארץ רעשה אף שמים כו', ובתוך הדברים כותב: התיצבו וראו את ישועת ה' אשר יעשה לכם היום הזה בהגלות כו' לשכון כבוד כו'. ובסיום דבריו מקשר הדפסת הזוהר עם קירוב פעמי המשלח: "שקרובה הישועה להגלות כו' עת הזמיר הגיע כו'". ע"ש בארוכה. וראה גם הקדמת המגיה ר' עמנואל מקורופולי שנדפס בתחילת הזוהר דפוס מנטובה שי"ח (בכמה מדפוסים אחרונים).

*

טו. ג' כרכי הזוהר נדפסו בפעם הראשונה במנטובה שלי"ח-ש"כ, וע"פ זוהר זה ומתכונת הדפים שבו, נדפסו אח"כ רוב ספרי הזוהר עד לאלו הנפוצים כעת. אמנם אז בשנת שלי"ט-ש"כ נדפס ג"כ הזוהר בעיר קרימונה בדפים גדולים יותר ובשינוי מתכונת הדפים ובשינוי גירסאות רבים [כי היו לפנייהם כת"י אחרים של הזוהר], וע"פ דפוס זה נדפס אח"כ הזוהר ב' פעמים בלובלין ובזולצבאך, ואינו נפוץ כעת.

הזוהר המובא בכלל בלקו"ש ושאר ספרי דא"ח הוא ע"פ הזוהר הראשון הנ"ל שרוב דפוסים הזוהר הם במתכונתו [ומ"מ יש קצת שינויים בין הוצאות אלו גופא של הזוהר, לדוגמא ההוספות שבסוף הזוהר שיש בהם שינויי דפים בין הדפוסים. ועפ"ז ל"י"ע איזה דפוס הי' לפני כ"ק אדהצ"צ בעת

הציונים על הלקו"ת וכו'.

אמנם פעמים רבות מובא בלקו"ת וכו' "זהר גדול" והוא הזוהר השני דפוס קרימונא הנ"ל, שנדפס ע"ג דפים גדולים מאלו של דפוס מנטובה [וכמדומה שנקרא ג"כ "זהר גדול" בספרי קדמונים]. ראה לקו"ת אמור לז, ב: "וכמ"ש בזהר גדול דמ"ב ע"ג ע"פ והבל הביא כו". לקו"ת במדבר ט, ד: ועיין בזהר גדול ח"א דט"ו ע"א פי' ג"כ וארשתין לי בגין דינוקא כו'. ועד"ז בלקו"ת שלח מ, א. ומה שמציין לזוהר שם ולא לזוהר הרגיל הוא לכאן כשש שם פיסקאות וגירסאות השונות מהזוהר הרגיל.

אמנם ראה זה חדש בלקו"ת בלק עג, רע"ב וז"ל: הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ועיין מזה בזה"א עמוד ק"ס ושלטין עליה כו' ומאן גרים כו'. [והוא ע"פ גוכלי"ק כ"ק אדהצ"צ, ראה ברשימת הכת"י שבסו"ס הלקו"ת הוצאת ה'תשד"מ]. ופיסקא זו לא נמצאת בזהר הרגיל כ"א בזהר גדול הנ"ל, ומ"מ קוראו בשם זוהר סתם. והנראה פשוט דמכיון שמציין ל"עמוד" הרי מובן מאליו דהציון הוא לזוהר גדול שהוא מחולק לעמודים [שהוא כולל 4 עמודים (טורים) על כל דף וכל עמוד מסומן במספר מיוחד] משא"כ זוהר הרגיל שהוא מסומן רק בדפים, וכשמציין "זה"א עמוד...". אי"צ לפרש עוד "זהר גדול". ולש לעיין אם נמצא עוד פעמים כן בלקו"ת.

וטעם השינוי שלפעמים מציין אליו בשם "זהר גדול" וכאן בשם "זהר" סתם וידוע גודל הדיוק כו'. אולי י"ל דהנה מאמר הזוהר המובא כאן עה"פ הלא על כי גו' מצאוני גו' נמצא ג"כ בתקוני זהר (תס"ט קי"א א), ולכן כותב רק "בזהר" סתם כל באמת נמצא הוא גם בזהר הרגיל (שתקו"ז הוא חלק והוספה על הזוהר), אלא שציון הדף לא מציין לתקו"ז כ"א לזהר גדול. ועדיין יל"ע.

הרב אליהו מטוסוב
- תושב השכונה -

פ ש ו ס ו ש ל מ ק ר א

טז. פרשתנו ז, יב ד"ה ושמר ה' וגו' "ישמור לך הבטחתו"
וצלה"ב מה מוסיף על פשוטו של מקרא הרי לכאו' זה מובן
בהפסוק עצמו? 1

*

יז. ז, יד ד"ה עקר "שאינו מוליד" וצלה"ב דהרי התלבה
"עקרה" מובא כו"כ פעמים לפני"ז ורש"י אינו מפרשו ובפרט
דבכמה מהם (בראשית יא, ל. כה, כא) מובן בהפסוק עצמו
שהפירוש הוא שאינו מוליד וא"כ למה צריך רש"י לפרש כאן
שהפירוש הוא שאינו מוליד? 2

הת' משה שמעון נאטיק
- תות"ל 770 -

חי. פרק ז' פסוק י"ט בד"ה המסת. נסיונות, ע"כ.
וצריכים להבין - מי מנסה את מי? ולמה לא מאריך רש"י
לפרש (שגדלות הקב"ה מתבטא ע"י) שמנסים הקב"ה, והוא
מקיים הנסיון; כמו שמפרש רש"י לעיל בפ' ואתחנן (ד' ל"ד
ד"ה במסת), ועוד ועיקר, הרי פי' רש"י לעיל (שם)
בפרטיות פי' המלה, ומה צורך כאן איזה פירוש, ובפרט
באופן סתומה?

*

*****

(1) ראה גור אריה ושפתי חכמים.

(2) אולי י"ל דרש"י בא לפ' דגם בזכר שיין לומר עקר
אף דעד כאן לא מצינו את זה רק באשה (ולכן אינו מפ'
עקרה, שמובן מלכתחילה לכן ה' למקרא), ועדיין צ"ע.

יט. בד"ה והאחת. כגון ויהי' לנחש והיו דם בלבשת. גם כאן צריך להבין, דהרי רש"י כבר מפרש לעיל (ד, ל"ד ד"ה באתת) "בסימנים להאמין שהוא שלוחו של מקום כגון מה זה בידך". (ומה שרש"י מבאא כאן שתי האותות, ולעיל - רק ענין הנחש, לא קשה כאן, אלא שם, שאין דרכו לסמוך על מה שיכתוב להלן. ואת"ל דשם הוא בא לפרש המלה, ומבאא רק דוגמא - כלשונו "כגון", א"כ גם כאן יש צורך רק להבין המלה, ולא צריכים להביא ענין הנחש והדם - ורק זה!).

הת' מנחם שיינגרטן
- תות"ל 770 -

כ. כפ' עקב ז, ט מפרש רש"י: והאותות כגון ויהי לנחש, והיו לדם ביבשת. והמופתים - המכות המופלאו', ע"כ בנוגע לעניננו.

בואתחנן ד', לד באותות, מפרט יותר מכאן, ומובן ששם הוא קודם, אך כותב שם - כגון מה זה בידך. ואינו מבאא דוגמא מן דם.

ועל המופתים מפרש פה - מכות מופלאות וכמו"כ מפרש שם בואתחנן.

והנה בהגדה מפרש בעל ההגדה באותות (שקאי על תבוא כ"ו ח) זה המטה, ובמופתים - זה הדם.

הרי מפרש ובאותות כמו כפ' עקב רק בלא בלאור והסבר אך מבאא ראי מהפסוק "ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות". ורש"י אינו מבאא הפסוק בשום מקום לראי' וג"כ, בעל ההגדה משנה במה שמפרש ובמופתים זה הדם. אך זה מה שרש"י פה כפ' עקב מפרש שדם כלול באותות ובעל ההגדה מפרש זה על ובמופתים, מוכן שמדובר בדם שונה. והיינו שרש"י בעקב מדבר בדם שמשם הראה לפרעה. משא"כ בהגדה כוונתו על הכאת נילוס. ולכן כוללו ב"מפותים".

וצ"ע בכל זה א) מדוע אינו כולל רש"י דם ב"אותות"

בפ' ואתחנן.

(ב) מדוע הבעל ההגדה מפרט במופתים מכת דם.

הרב משה לברטוב
- תושב השכונה -

כא. עה"פ (ז, כ) "וגם את הצרעה לשלח ה' אלוקיך במ עד אבד הנשארים והנסתרים מפניך" מעתיק רש"י תיבת "הצרעה" ומפרש: "מין שרץ העוף שהיתה זורקת בהם מרה ומסרסתן ומסמאה את עלניהם בכל מקום שהיו נסתרים שם".

נראה שכאן רש"י בא לפרש תיבת "הצרעה" שהוא מין שרץ העוף ודלא כפ' האבן עזרא שהיא הצרעת.

(א) וא"כ לכאורה צ"ל מהו אריכות לשונו של רש"י בספרו את הדברים שעשתה הצרעה ומה ההכרח בפשוטו של מקרא לדברים אלה?

(ב) וגם צריך להבין מה שכותב "בכל מקום שהיו נסתרים שם" שהוא לכאורה רק כפל לשון הפסוק?

(ג) בפרשת משפטים (כג, כח) בד"ה "הצרעה" מפרש"י "מין שרץ העוף והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס והם מתים" ואח"כ מפרש רש"י והצרעה לא עברה את הירדן ובשפת הירדן עמדה ומשם פעלה פעולתה.

וצ"ל אם רש"י פירש כאן עוד הפעם מהי "הצרעה" כי בינתלים הבן חמש למקרא כבר שכת מה פירושה, למה א"כ לא חזר כאן לפרש גם "שבשפת הירדן עמדה"?

(ד) ועוד צריך להבין כמה שינויים בין פירושו כאן
*****

(3) ראה מה שכתבו בזה בגליון שנא-שנב דשנה שעברה בארוכה.

לפרשת משפטים, כאן כותב "שהיתה זורקת בהם מרה ומסרטתן ומסמאה עיניהם".

ושם כותב "והיתה מכה אותם בעיניהם ומטילה בהם ארס" ועוד מוסיף "והם מתים".

ויש להעיר שמקורו של רש"י בסוטה לו, א ושם איתא: "על שפת הירדן עמדה וזרקה בהם מרה וסילתה עיניהם מלמעלה וסירסתן מלמטה".

הרב אליהו דהאן
- שליח כ"ק אדמו"ר שלט"א -
- צרפת -

כב. ז, כב ד"ה פן תרבה עליך חית השדה "והלא . . אלא גלוי היל' לפניו שעתידין לחטוא".

וצלה"ב דענין זה כבר כתוב בתורה לפני"ז (שמות כג, כט) ושם אין רש"י מפרש שום דבר.

הת' משה שמעון נאטיק
- תות"ל 770 -

כג. ברש"י ד"ה פן תרבה עליך חית השדה (ז, כב): והלא אם עושין רצונו של מקום אין מתיראין מן החיל' שנאמר (איוב ה) וחית השדה השלמה לך אלא גלוי היה לפניו שעתידין לחטוא, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) בפרשת נח כתיב (ט, ב): ומוראכם וחתכם יהי' על כל חית הארץ וגו'.

וא"כ למה צריך רש"י להביא ראי' מאיוב, שהסדר הרגיל הוא שאין מתיראין מן החיל', בשעה שיש לכאורה ראי' לזה מפרשת נח.

ב) הפסוק (ז, כב) מתחיל: ונשל ה' אלקיך את הגוים וגו'; ומסיים: לא תוכל כלותם מהר וגו'.

ולכאורה הי' יותר מתאים שהפסוק יסיים: בהתאם להתחלה: לא אכלם או לא אגרשם מהר וגו'.

ע"ד שכתוב בפרשת משפטים (כג, כט): לא אגרשנו מפניך וגו'.

ולא נאמר שם: לא תוכל כלותם, או לא תוכל לגרשם וגו'.

*

כד. על הפסוק ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' (ג, ח) מתעכבים כמה ממפרשי החומש לפרש מהו הפירוש כאן, בויענך וירעיבך, וצ"ל למה אין רש"י מפרש כלום על פסוק זה.

נוסף לזה, בפסוק (ח, טז) כתיב עוד פעם בנוגע להמן, אבל בכמה שינויים:

בפסוק (ג, ח) כתיב: ... אשר לא ידעת ולא ידעון אבתיך וגו'.

ובפסוק (ח, טז) כתיב רק: ... אשר לא ידעון אבתיך וגו'.

בפסוק (ג, ח) כתיב: ... למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו וגו'.

ובפסוק (ח, טז) כתיב: ... למען ענתך ולמען נסתך וגו'.

ואין רש"י מפרש כלום ע"ז.

*

כה. בפסוק (ח, טו) נאמר: ... המוציא לך מים מצור

החלמיש.

וצריך להבין למה לא נאמר זה קודם לזה כשנאמר בפסוק (ח,ג) בנוגע למו, וכן עד"ז בפסוק (ד) בנוגע לענני הכבוד.

שם לכאורה הוא המקום להזכיר גם בנוגע להוצאת מים מצור החלמיש.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

כו. ט, ד ד"ה אל תאמר בלבבך "צדקתי ורשעת הגוים גרמו".
וצלה"ב מה מוסיף רש"י שלא היל' מוכן בפש"מ. 4

הת' משה נאטיק
- תות"ל 770 -

כז. ט, יח ד"ה ואתנפל לפני ה' כראשונה ארבעים יום... שנאמר בארבעים של לוחות אחרונות ואנכי עמדתי בהר כלים הראשונים מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון אמור מעתה אמצעיים היו בכעס".

וצלה"ב: 5

דהרי כאן בפסוק (שמדבר על ארבעים יום השניים)

*****

4) ראה רא"ם ואמרי שפר בארוכה. ובפשטות או"ל רש"י רוצה להדגיש שמ"ש "בהדף ה'" וגו' היא מאמר המוסגר, כך שלא יהי' מקום לטעות וכו'.

5) י"ל שבמ' ימים האחרונים כיון שיש כבר פעמלים מ' יום והפסוק אומר דוקא כראשונים ע"כ מפרש רש"י שבא

גם כתוב כראשונה וא"כ מה ההוכחה שדוקא האחרונים היו כמו הראשונים (ברצון) ולא כמו שלכאו' משמע מכאן שגם אמצעיים היו ברצון.

הת' משה שמעון נאטיק
- תות"ל 770 -

כח. בפ"ט פכ"א "ואכת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר וגו'".

ופירש"י "טחון - לשון הווה כמו הלוך וכלות (וגדל) מלאנ"ט בלע"ז".

ואי"מ מדוע רש"י חוזר לפרש כמה וכמה פעמים שהפועל הזה הוא לשון הווה ומשנה מהדוגמאות שמביא.

שבפ' שלח (טו, לה) הביא לדוגמא הלוך וזכור ושמור.

ובפ' פנחס (כה, יז) הביא רק זכור ושמור.

ובפ' דברים (א, טז) הביא שוב זכור ושמור.

ואילו אצלינו לא מביא את זכור ושמור ומביא "הלוך" ומוסיף עוד מילה אחרת שלא מזכיר אותה בשאר המקומות. 6

הת' אליעזר צבי הכהן ווילספיש
- תות"ל 770 -

*****

להדגיש שזה דומה (בתוכן - היינו ברצון) רק ל"ימים הראשונים" משא"כ במ' יום האמצעיים אין הדגשה זאת שדומה גם בתוכן. ובפשטות ל"ל (לכאורה) דלא כתיב כימים הראשונים אלא כראשונה סתם. (ואולי הפי' כראשונה - שהיו מ' יום).

(6) ראה בגור אריה שמפרש "לשון הווה פירוש היה הולך

ט, כג בפסוק "ובשלח ה' אתכם מקדש ברנע. לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם וגו'".

וצלה"ב דלכאו' משמע מכאן שה' שלח אותם לרשת את הארץ והרזי בכל המקומות כתוב שהלכו רק לרגל את הארץ 7 ורש"י אינו מפרש כלום על זה.

הת' משה שמעון נאטיק

- תות"ל 770 -

כט. עה"פ (י, יד-טו) "הן לה' אלקיך השמים ושמי השמים הארץ וכל אשר בה, רק באבותיך חשק ה'" מעתיק רש"י תיבות "הן לה' אלוקיך" ומפרש"י "הכל ואעפ"כ רק באבותיך חשק ה' מן הכל".

וצ"ל מה קשה בפש"מ שרש"י צריך להתעכב ע"ז ומה מוסיף בהבנת הפסוקים בפירושו שלכאורה רק מפרש ומוסיף על הפסוק תיבת "הכל"?

הרב אליהו דהאן

- צרפת -

*****

וטוחן טחינה אחר טחינה עד אשר דק", ועפ"ז אולי י"ל דיש חילוק בין הוה של זכור ושמור להוה של טחון כי שם הפירוש שזוכר אותו דבר בהמשך של זמן. משא"כ כאן טחון פירוש הוסיף פעולה על פעולתו הקודמת כי טחן אותו דק ועוד יותר דק. וכאן א"א לפרש הוה כמו אצל זכור ושמור כי אין זה ענין תמיד, וזה הוה רק חד פעמי, וע"ז הוא מביא דוגמא כמו הלוח וגדל שנהיה גדול ועוד יותר גדול וכו'.

(7) לק"מ והוא ע"ד הנאמר בפ' דברים (א, כו) בהמשך לסיפור המרגלים ולא אביתם לעלות ותמרו וכו'. כי אז "היתה השכינה מתלבטת למחר באתכם לארץ" (רש"י ריש דברים).

המערכת

ל. בפ"י פל"ט "ואהבתם את הגר כי גרים היליתם בארץ מצרים". ופירש"י "כי גרים היליתם - מום שבך אל תאמר לחברך".

וצ"ל מדוע רש"י מפרש זאת שוב לאחר שכבר פל' זאת בפ' קדושים (לט, לד) ששם מובא פסוק כעין זה "ואהבת לו כמוך כי גרים היליתם בארץ מצרים" ופירש"י מום שבך אל תאמר לחברך?"

ועיין ג"כ בפר' משפטים (כב, כ) "וגר לא תונה ולא תלחצנו כי גרים היליתם בארץ מצרים" שפירש"י "כי גרים היליתם - אם הוניתו אף הוא יכול להונותך ולומר לך אף אתה מגרים באת מום שבך אל תאמר לחברך". ומדוע רש"י חוזר ומפ' זאת שוב? 8

*

לא. בפ"י פ"כ "את ה' אלו' תירא ואתו תעבוד ובו תדבק ובשמו תשבע".

ופירש"י "את ה' אלו' תירא - ותעבוד לו ותדבק בו ולאחר שהיו בך כל המדות הללו אז בשמו תשבע".

ועיין לעיל בפר' ואתחנן (ו, יג) שמובא פסוק כעין זה "את ה' אלו' תירא ואתו תעבוד ובשמו תשבע" ופירש"י "ובשמו תשבע - אם יש בך כל המדות הללו שאתה ירא את שמו ועובד אותו אז בשמו תשבע שמתוך שאתה ירא את שמו תהא זהיר בשבועתך ואם לא לא תשבע".

ואי"מ מדוע רש"י חוזר ומפרש זאת ומשנה בלשונו?

הת' אליעזר צבי ווייספיש
- תות"ל 770 -

עד"ז שאל הת' משה שמעון נאטיק.

*****

(8) ראה רא"ם מה שתירץ. וראה גם משכיל לדוד.

לב. בפירש"י ד"ה כו עיניכם הראת (יא, ז): מוסב המקרא על האמור למעלה כו לא את בניכם אשר לא ידעו וגו' כו אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו', עכ"ל.

ובפירש"י ד"ה והי' אם שמוע (יא, ג): והי' מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים, עכ"ל.

ובפירש"י בפרשת ואתחנן ד"ה יום אשר עמדת (ד, י): מוסב על מקרא שלמעלה ממנו אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב וכו', עכ"ל.

והנה התוכן הכללי מג' פירושי רש"י אלו הוא לכאורה שוה ואעפ"כ משנה רש"י לשונו בין ג' פירושים אלו:

בד"ה הראשון: "מוסב המקרא על האמור למעלה".

בד"ה השלישי: "מוסב על המקרא שלמעלה ממנו".

ובד"ה השני: משמיט רש"י תיבת: "מקרא" לגמרי.

ובד"ה הראשון מביא רש"י בפירושו המשך הענין:

"כי לא את בניכם אשר לא ידעו וגו' כו אם עמכם אשר עיניכם הרואות וגו'".

וכן עדי"ז בד"ה השלישי:

"אשר ראו עיניך יום אשר עמדת בחורב וגו'".

משא"כ בד"ה השני אין רש"י מביא המשך הענין.

ולאידך גיסא, מעתיק רש"י עוד פעם תיבת: "והי'" מן הכתוב.

אבל, לא כהסדר שעשה בד"ה הראשון והשלישי, ששם מעתיק כמה תיבות מהפסוק, ובהמשך למה שמביא מהפסוק שלמעלה,

משא"כ כאן מעתיק רש"י רק תיבה אחת, ולא בהמשך
להכמה תיבות שמביא מהפסוק שלמעלה.

רק בתחילת פירושו, שבאופן זה, לכאורה, מיותר זה
לגמרי.

*

לג. בפירש"י ואדני האדנים (י, יז): לא יוכל שום אדון
להציל אתכם מידו, עכ"ל.

וצריך להבין:

בפסוק זה קודם תיבות: "ואדני האדנים" כתיב: "אלקי
האלקים".

ולמה לא פירש רש"י על זה: "לא יוכל שום אלקים
להציל אתכם מידו", על דרך שפירש על תיבות: "ואדני
האדנים".

וממה נפשך אם תיבות "ואדני האדנים" מכריח רש"י
לפרש איזה פירוש על זה, הרץ לכאורה מצד אותה טעם הוא
גם בנוגע לתיבות: "אלקי האלקים".

ואולי הי' אפשר לתרץ מה שרש"י לא פירש: "לא יוכל
שום אלקים להציל אתכם מידו", מפני שזה דבר הפשוט
ומובן, כי אין יש בכח של אלקי זהב וכסף וכדומה להציל,
(משא"כ בנוגע לאדון שיש לו חילות וכו', אפשר לטעות
בזה עכ"פ).

אבל לפ"ז צ"ל, מה משמיענו הכתוב בזה שהוא "אלקי
האלקים".

הרב וו. ראזענבלום

- תושב השכונה -

לד. בפירש"י ד"ה והי' אם שמוע תשמעו (יא, ג): אם תשמע
בישן תשמע בחדש וכו', עכ"ל.

וצריך להבין:

גם בפרשת משפטים כתיב (כג, כב): כי אם שמוע תשמע בקולו וגו'.

ולמה לא פירש רש"י שם מה שפירש כאן.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

לה. בפל"א פל"ג "והי' אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום וגו'", ופירש רש"י "והי' אם שמוע - והי' מוסב על האמור למעלה למטר השמים תשתה מים".

וצ"ל אם רש"י מסביר מהי המלה "והי'" מדוע מזכיר בד"ה גם את המילים אם שמוע? 9

*

לו בפל"א פל"ג "והי' אם שמוע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום וגו'". ופירש"י בד"ה "והי' אם שמוע תשמעו (הב') - אם תשמע בישן תשמע בחדש וכן (דברים ה, יט) אם שכח תשכח אם התחלת לשכוח סופך שתשכח כולה שכן כתיב במגילה אם תעזבני ליום יומיים אעזבך".

ואי"מ מה נוגע לפש"מ בפסוק זה הפל' של הפסוק בתחילת החומש? ומדוע רש"י לא מפרש זאת שם? ומה נוגע

*****

9) להעיר שבדפוס ראשון יש המשך בדיבור זה, וז"ל: והי' אם שמוע תשמעו, והי' מוסב על האמור למעלה, למטר השמים תשתה מים, אם שמוע תשמעו ונתת מטר ארצכם ואם לאו ועצר את השמים".

המערכת

לפי' זה מה שמביא מהמגילה ומדוע מזכיר את המקור?

*

לז. בפלי"א פלי"ג "ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם".

ופירש רש"י "ולעבדו בכל לבבכם - עבודה שבלב זוהי תפילה וכו' וכן בדוד הוא אומר תכון תפילתי קטורת לפניך".

וצריך להבין מדוע מזכיר את שמו של דוד (משא"כ כשמביא בדיבור הקודם (מדניאל) לא מזכיר את המקור)?

הת' אליעזר צבי ווילספיש
- תות"ל 770 -

לח. בפירש"י ונתתי מטר ארצכם (יא, יד): עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי, עכ"ל.

וכן עד"ז ממש פירש"י בד"ה והוריש ה' (יא, כג).

וצריך להבין: 10

(א) מה אינו מובן בפשטות הכתובים שמשום זה צריך רש"י לפרש זה.

(ב) ואם יש הכרח בכל פסוק לפרש זה, צריך להבין:

מאחר שהכתוב כבר הודיע לנו בפסוק ראשון על זה, למה צריך להודיע לנו עוד פעם, בפסוק שני, שרק כמה פסוקים אחר הראשון.

*****

(10) ראה רא"ם עה"פ.

(ג) למה לא פירש רש"י זה בריש פרשתנו ששם נאמר:
והי' עקב תשמעון . . . ושמר לך וגו'.

ולכאורה אין לתרץ ששם נאמר זה בפירוש בפסוק:
...עקב וגו'.

שהרי גם בפסוק (יא, יג) נאמר: והי' אם שמע תשמע
וגו' ובהמשך לזה נאמר: ונתתי מטר ארצכם.

וכן על דרך זה יש כמה מקומות שהי' מתאים לפרש זה,
ולדוגמא:

בפרשת משפטים כתיב (כג, כב): כי אם שמוע תשמע
בקולו . . . ואיבתני את איבך וצרתני את צרריך.

ולמה לא פירש"י שם: עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה
מה שעלי.

*

לט. בפירש"י ד"ה בעתו (יא, יד): בלילות שלא יטריחו
אתכם ד"א בעתו בלילי שבתות שהכל מצויין בבתיהם, עכ"ל.

עיין בריש פרשת בחקותי בפירש"י ד"ה בעתם (כו, ד):
בשעה שאין דרך בני אדם לצאת כגון בלילי שבתות, עכ"ל.

וצריך להבין:

(א) למה משנה רש"י פירושו בשני מקומות אלו.

שבפרשתנו, שמפרש: "בלילות", הפירוש הוא כל
הלילות, רק לפי הד"א מפרש לילי שבתות, משא"כ בפרשת
בחקותי, מפרש רש"י רק פירוש אחד, דהיינו בלילי שבתות.

(ב) יש זמנים שירידת גשמים אין טובה לשדות ולכרמים
וכו'.

ואם כן למה לא מפרש רש"י הן בפרשתנו והן בפרשת

בחקותי, שהגשם ירד בזמן שהוא טוכה לשדות ולכרמים ולא בזמן שהוא רעה להם. 11

ואולי הי' אפשר לתרץ השאלה השני':

שהן בפרשת בחקותי כתיב (כו,ד) תיכף אחר "ונתתי גשמיכם בעתם", "ונתנה הארץ יכולה", שמזה כבר יודעים שהגשם יהי' טובה לארץ.

וכן עד"ז בפרשתינו כתיב (יא,יד): "ואספת דגנך וגו'".

ואם כן, בא תיבות: "בעתם" "בעתו", ללמד על ענין אחר, כמו שמפרש רש"י.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

מ. בפל"א פט"ז "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם וגו'".

ופירש"י "וסרתם - לפרוש מן התורה ומתוך כך וכו' וכן דוד אומר כל גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' וגו'".

וצריך להבין מדוע מזכיר את שמו של דוד?

הת' דוד קריינער
- תות"ל 770 -

מא. בפירש"י ד"ה שמר תשמרון (יא,כב): אזהרת שמירות

*****

(11) ראה רא"ם כאן עה"פ, ובגור אריה פ' בחוקותי בשם התו"כ.

הרבה להזהר בתלמודו שלא ישתכח, עכ"ל.

וצריך להבין:

גם בפרשת ואתחנן כתיב (ו, יז): שמור תשמרון את מצות ה' וגו'.

ולמה לא פירש רש"י שם מה שפירש כאן.

הרב וו. ראזענבלום
- תושב השכונה -

מב. יא, כב ד"ה ולדבקה בו "אפשר לומר כן והלא אש אוכלה הוא אלא הדבק בתלמידים ובחכמים ומעלה אני עליך כאלו נדבקה בו".

וצלה"ב דלעיל כתוב (י, כ) "ובו תדבק" ושם אין רש"י מפרש את זה ולמה כאן מפרשו. 12

*

מג. יא, כג ד"ה ועצמים מכס "אתם גבורים . . . שאם לא...". וצלה"ב דלעיל כבר מוזכר ענין זה שני פעמים (ז, א, ט, א) ובפעם הא' אין רש"י מפרש שום דבר רק בפעם הב' וגם שם אינו מפרש עם כל האריכות ד"שאם לא...". רק "אתה עצום והם עצומים ממך" וא"כ למה א) מפרשו כאן עוה"פ. ב) ובאריכות, משא"כ שם.

הת' משה שמעון נאטיק
- תות"ל 770 -

*****

(12) ראה לקו"ש ח"י"ד ראה ב ובשפתי חכמים עוה"פ.

המערכת

רשימת ביאורי כ"ק אדמו"ר שליט"א בפירש"י דפ' ראה

נת' בהתוועדות	פרק ופסוק	ד"ה
ראה תשכ"ה	יא, כו	ראה אנכי נותן גו' ברכה וקללה.
ראה תשל"ז	יא, ל	הלא המה.
ראה תשל"ז	שם	אחרי.
ראה תשל"ז	שם	דרך מבוא השמש.
ראה תשל"ז	שם	מול הגלגל.
ראה תשל"ז	שם	אלוני מורה.
ראה תשכ"ח (1)	יב, ג	מזבח.
ראה תשכ"ח (1)	שם	מצבה.
ראה תשכ"ח (1)	שם	אשרה.
ראה תשכ"ח (2)	שם	ואבדתם את שמם.
ראה תשל"ז	יב, ד	לא תעשון כן.

ראה תשכ"ז	השמר לך.	יב, יג
(3) ראה תשכ"ז	לא תוכל (הא').	יב, יז
(3) ראה תשכ"ז	לא תוכל (הב').	שם
(4) ראה תשמ"ו	לא תוכל (הב').	שם
ראה תשל"ד	כי ירחיב וגו'.	יב, כ
ראה תשל"ד	בכל אות נפשך וגו'.	שם
(5) ראה תש"ל	רק חזק לבלתי אכול דם.	יב, כג
ראה תשמ"ב	את כל הדברים.	שם
ראה תשמ"ב	הטוב.	שם
ראה תשמ"ב	והישר.	שם
ראה תשל"ה	כי גם את בניהם.	יב, לא
(6) ראה תשכ"ט	לא תוסף עליו.	יג, א
(7) ראה תשל"א	ובו תדבקון.	יג, ה

(8) ראה תשל"ב	למה אין רש"י מפרש מדוע לא כתוב ג"כ "אמך", ו"אחותך".	יג, ז
ראה תשמ"ה	לשבת שם.	יג, יג
ראה תשכ"ו	כי עם קדוש אתה.	יד, ב
(9) ראה תשד"מ	כל תועבה.	יד, ג
מוש"פ ראה תשל"ח	למה אין רש"י מפרש מדוע לא כתוב הסימני טהרה שישנם בעופות.	יד, יא-כ
ראה תשכ"ו	כי עם קדוש אתה לה'.	יד, כא
מוש"פ ראה תשל"ט	עשר תעשר.	יד, כב
ראה תשמ"א	למה אין רש"י מפרש כפל הל' "עשר תעשר".	שם
ראה תשמ"ג	פתח תפתח.	טו, ח
ראה תשמ"ג	נתון תתן לו.	טו, י
ראה תשמ"מ	ממצרים לילה.	טז, א

טז, א-ח	למה אין רש"י מפרש מדוע לא כתוב הענין דשמחה אצל חג הפסח.	ראה תש"ג
טז, י	מסת נדבת ירך.	ראה תשכ"ה
טז, יז	איש כמתנת ירו.	ראה תשכ"ה

*****

(1 ט 105-94. 2) שם 105-95. 3) ראה תשמ"ו. 4)
השמה לראה תשמ"ו (נדפס בסוף שופטים תשמ"ו). 5) יד
6) ראה ט 53 הע' 24 ובשוה"ג. 7) שם 65-53. 8)
ט 152-148. 9) ראה תשמ"ה.

נערך ע"י הרב יוסף יצחק שגלוב
- תושב השכונה -

ש ו נ ו ת

מד. באג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח אגרת ב'תשס (ע' תרסד):
 "תניא בכתב יד . . הוא דבר יקר וחשוב מסוד בהנוגע
 לתולדות חסידות חב"ד ולסדר הוצאת ספר התניא תחילה
 במאמרים קצרים ואח"כ קובץ של ל' פרקים ואח"כ קובץ של
 מ"ג פרקים ואח"כ כל התניא".

ויש להעיר דבח' כת"י מהדו"ק של התניא שנמצאים
 (ראה תניא מהדו"ק ע' תקפג-תקפח. ובמילואים ע' קעא)
 חלוקת הפרקים הוא: לט (כת"י ו, י), מב (ה). מח (ב, ט). נ
 (ז, ח). נא (ג).

ויש לעיין:

א) אם בסדר הזה יצאו מתחת ידי אדה"ז הלינו שבכל
 מהדורה הוסיף ב(חלוקת ה)פרקים.

ב) אם נכון מש"כ המהדיר אג"ק בשוה"ג שם דכת"י
 התניא שעליו מדובר באגרת הזה הוא כת"י ב' שברשימת
 התניא - שבו מח פרקים ובאגרת הזה נזכר רק ל ומ"ג.

ולהעיר גם שבהערות בתניא מהדו"ק צולין כמ"פ שעל
 ענין חלוקת הפרקים מדובר במבוא - אמנם לא נדפס לע"ע.

ויש לעיין בכ"ז.

הרב נחום פרלשטיין
 - אה"ק -

הערות וציזונים לסידור עם דא"ח

מה. בע' [746] 126 דפוס הסדור עם דא"ח (רשומה קצרה)
 צולין:

בהוצאת קאפוטט לא נדפסו הדרושים: וידבר גו' את קרבני. והי' לכם לציצית. להבין כו' אנת הוא חד. מזמור שיר חנוכה. רני ושמחי. דהיינו הדרושים מש"פ שלח תקס"ה - חנוכה תקס"ו. וכנראה שלא הי' תח"י בעת הדפסת הסידור בפעם הראשון (קאפוטט תקע"ו) הביכל 1001 המכיל מאמרים אלו (וליתר דיוק: הביכל גוכי"ק שממנו הועתק הביכל 1001 שהרי הביכל הנ"ל נפסק באמצע מאמר דש"פ תולדות. ואין בו מאמרי חנוכה תקס"ו).

אמנם בשער המילה (קמה, א) נדפס ד"ה ולא יקרא מיום ה' פ' תולדות תקס"ו. ולהעיר מסה"מ תקס"ד ח"ב ע' תרעו הע' 110 מכ"י 107 קפב, א: "ולא יקרא עוד שמך אברהם נדפס בסידור ד' בארדיטשוב" משמע שאינו בדפוס קאפוטט וצ"ע.

שם ע' [748] 128 ברשימת דפוס [?]: שלא להוציא הנייר חלק ראינו להוסיף הנדפס בזה, מוסף . . ליום ראשון של פסח . . לשמיני עצרת.

(בשני הטופסים שראינו חסר הסיום של תפלת גשם).

והנה ביגדיל תורה נ.י. תש"מ ע' רלח כותב הרה"ת ר' שלום דובער שי' לעווין: לאחרונה מצאתי בכריכת ספר שבספריית כ"ק אדמו"ר שליט"א (עמודי גולה קאפוטט תק"פ) פרגמנט של עלה הגהרי שהוא, כנראה מסידור תקפ"ג הנ"ל [קאפוטט]. וניתן צילומו בזה. הפרגמנט מכיל ג"כ מוסף לשמ"ע לשליח צבור בקול.

וע"פ הנ"ל יש לעיין שמא אינו אלא מדפוס קניגסברג הנ"ל.

ואע"פ שאין ראי' לדבר זכר לדבר. שכבר העירני בשעתו הת' י.מ.ק. שראה טופס של סדור עם דא"ח דפוס בארדיטשוב עם מוסף לש"ץ לשמ"ע. ושם דפוס בארדיטשוב בדפוס קניגסברג נתחלף לו ותן לחכם ויחכם עוד.

*

אשתקד (ר"ח אלול תשמ"ו) י"ל הוצאה רביעית של סידור עם דא"ח.

בהוצאה השלישית של"ל בשנת תשמ"א נוסף בסוף הספר
"שינויי נוסחאות" (עמודים ב[שעז] - [818] 68) ונדפס
גם בהוצאה הרביעית.

ולהעיר: על ד"ה תנא ברזא (ו,ג - ט,ד) צויין בשה"מ
תקס"ו עמ' הע' 50 שנמצא בגוכ"ק אדמו"ר האמצעי 1025.
וצ"ב מדוע לא נדפסו שינויי נוסחאות למאמר זה.

*

בע' ב[שעז] נרשם: ד"ה תנא ברזא הוגה מבוך א ל
ישנה תקסא (נמצא שם קטע קטן). והנה בשה"מ תקס"ח ח"ב ע'
תתקלט הע' 73 שנמצא [בשלימות] בכ"י 611 עא,א. וצ"ב למה
לא הדפיסו השינויי נוסחאות למאמר זה.

*

על ד"ה להבין ההפרש בין ק"ש לתפלה (עג,ג) צויין
בשה"מ תקס"ז ע' 11 הע' 9 שנמצא בגוכ"ק אדמו"ר האמצעי
מספר 1025 (בכותרת ליל ב' פ' וישלח) וצ"ב מדוע לא
נדפסו שינויי נוסחאות למאמר זה.

*

ד"ה להבין ענין נט"י (ק,ג) נדפס ג"כ בשה"מ תקס"ב
ע' קד, וצ"ב מדוע לא נדפסו שינויי נוסחאות למאמר זה.

*

על ד"ה להבין ענין המוציא לחם מן הארץ צויין
בשה"מ תקס"ג ע' תתסד הע' 13 שנמצא בכ"י 623. וצ"ב למה
לא הדפיסו שינויי נוסחאות למאמר זה.

*

המאמרים להבין בכרכת חתנים מה שכברכת יוצר האדם
(קלב,ג) כי הנה יוצר הרים (קלג,ד) להבין שרש הדברים
הנ"ל (קלד,ג) להבין שרש ענין יוצר הרים (קלה,ג) צויין
בשה"מ תקס"ג ע' תתפ הערות 7-10 שנמצאים בכ"י 92 (צג,א
- צז,א) 373 (תנא,ב - תנה,ב). וצ"ב למה לא הדפיסו

שינויי נוסחאות למאמרים אלו.

*

בע' טז [שצא] נדפס ו"ד"ה מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה הוגה מכוך 1025 גוכת"ק כ"ק אדמו"ר האמצע"ל ולהעיר שד"ה הזה נרשם בסה"מ תקס"ז ע' 1 הי' 65 שנמצא בכ"י 1196 גוכת"ק אדמו"ר האמצע"ל.

שם נדפס: "ד"ה למנצח על השמינית הוגה מכוך 1025 גוכת"ק כ"ק אדמו"ר האמצע"ל [כותרת הנ"ל נדפס פעמיים. ובפעם הראשון בא בהמשך לכותרת הנ"ל: "קלט, א שו"ה כי נדפס כלה וצ"ל לכלה" השייך לד"ה שלפנ"ז (מהרה ה' אלקינו) וצ"ל קלט, ב] וכבר העיר הרה"ת ר' שלום דובער שלי' לעווין בגליון דש"פ מטות תשמ"א שצ"ל כ"י 1196. עי"ש.

*

בע' יז [שצב] ישנם הגהות לד"ה ענין המקוה (קנו, א) מגוכת"ק 1195 ומפסיק באמצע המאמר (קנו, ב שו"ה מצד תיבת אבל) ונדפס: "ע"כ נמצא בגוכת"ק" ולהעיר שהמשך המאמר עד גמירא נמצא בגוכת"ק 1003 נז, [א-ב].

*

המאמר ד"ה אנת הוא חד ולא בחושבן (קסא, א) נמצא (מקסב, ג שו"ה תחתון תיבת כו') בכ"י מעתיק 1001 נדפס בסה"מ תקס"ה ע' תרחצ. וצ"ב למה לא הדפיסו השינויי נוסחאות.

*

על ד"ה ר"ש הוה אמר (קעג, א) צויין בסה"מ תקס"ז עמ' 1 הע' 34 שנמצא בגוכת"ק 1196 וצ"ב למה לא הדפיסו השינויי נוסחאות.

*

על ד"ה בלומא דשבת (קצט, ג) צויין בהוספות להנחות

הרי"פ ע' קצח שנמ' בגוכ"ק 1196 וצ"ב למה לא הדפיסו
השינויי נוסחאות.

*

על ד"ה ת"ח בכל שיחה (רצ,ג) צוילן בהוספות להנחות
הרי"פ ע' קצח שנמצא בכ"י 1196. וצ"ב למה לא הדפיסו
השינויי נוסחאות.

*

בע' כב[שצז] נדפס: ד"ה והי' מדי חודש, הוגה
מכתל"ק מעתיק. צ"ל מכ"י מעתיק 1146.

על ד"ה אתם נצבים (רלא,ב) רשום בסה"מ תקס"ב ע'
תרעז שנמ' בכ"י 1078 ת,א. וצ"ב למה לא הדפיסו השינויי
נוסחאות.

*

על ד"ה להבין הטעם בדין המשנה דיו"ט של ר"ה
(רמ,ג) נזכר בסה"מ תק"ע ע' רצ הע' 34 שנמצא בגוכ"ק
1194 קלח,א. וצ"ב למה לא הדפיסו השינויי נוסחאות.

*

ד"ה להבין שרש ענין הסוכות (רנט,ד) נדפס בסה"מ
תקס"ג ע' תשעב (מכ"י 751). וצ"ב למה לא הדפיסו השינויי
נוסחאות.

*

ד"ה ששת ימים (רפט,א) נמצא בגוכ"ק 1196.

*

בע' [812] 62 נדפס: ד"ה והגדת הוגה מבוך 1196.
צ"ל (ע"פ סה"מ תקס"ה ע' א' קטו הע' 89) 1194.

בע' לד [תט] נדפס: ד"ה וספרתם לכם. השוואות עם

בוך 1166. צ"ל (ע"פ סה"מ תקס"ד ע' שמש הע' 59) 1146.

הת' יוסף יצחק קעלער
- תות"ל 770 -

מו. בגליון הקודם כתב הת' יל"צ קעלער: רוב הביאורים שבלקו"ת הם ביאורים של הצ"צ עצמו כו'.

והנה ודאי אין ר"ל שהביאורים בלקו"ת הם הוספות מאדהצ"צ עצמו ולא מאדה"ז, דודאי הביאורים שבלקו"ת רובם הם מאדה"ז ורובם נדפסו בסדרת ספרי מאמרי אדה"ז (בשינוי סגנון) מכתבי-יד שנרשמו ע"י השומעים מאדה"ז. אלא ר"ל שהביאורים נרשמו ועובדו מחדש ע"י אדהצ"צ למען הדפסתם בלקו"ת, משא"כ גוף המאמרים שנשאר בנוסח המניחים והצ"צ רק תיקן והוסיף. וע"ז כנראה כתב הת' הנ"ל את הוכחותיו. ומ"מ עדיין יש לדון בדבר.

וכמה שהוכיח הת' הנ"ל מרשימת הכת"י שבסו"ס הלקו"ת שעל הרבה ביאורים נרשם שנמצאים בגוכי"ק הצ"צ משא"כ על גוף המאמרים. העירני ר"א שי' חיטריק אשר כתי"ק הלקו"ת שנשמך ברשימת הכת"י הוא רק חלק ומהדורא אחת משלבי עריכת הלקו"ת, אבל רוב הכי"ק של הלקו"ת לא הגיעו לידינו, ובמילא אין להוכיח ממה שנמצא או לא נמצא בהכרך שלפנינו.

הרב אליהו מטוסוב
- תושב השכונה -

לזכרון

הרה"ג והרה"ח ומקובל רב פעלים
לתורה ולמצות ורבים השיב מעון
ר' לוי יצחק ז"ל
שניאורסאהן

אביו של - יבלח"ט - כ"ק אדמו"ר שליט"א

אשר נאסר והגלה על עבודתו
בהחזקת והפצת היהדות
ונפטר בגלות
ביום כ"ף לחודש מנחם אב
שנת ה'תש"ד

נדפס ע"י
הרה"ת ר' יוסף יצחק שיחי'
וזוגתו מרת רבקה נעמי תחי'
ליין